

Theol. O.

C

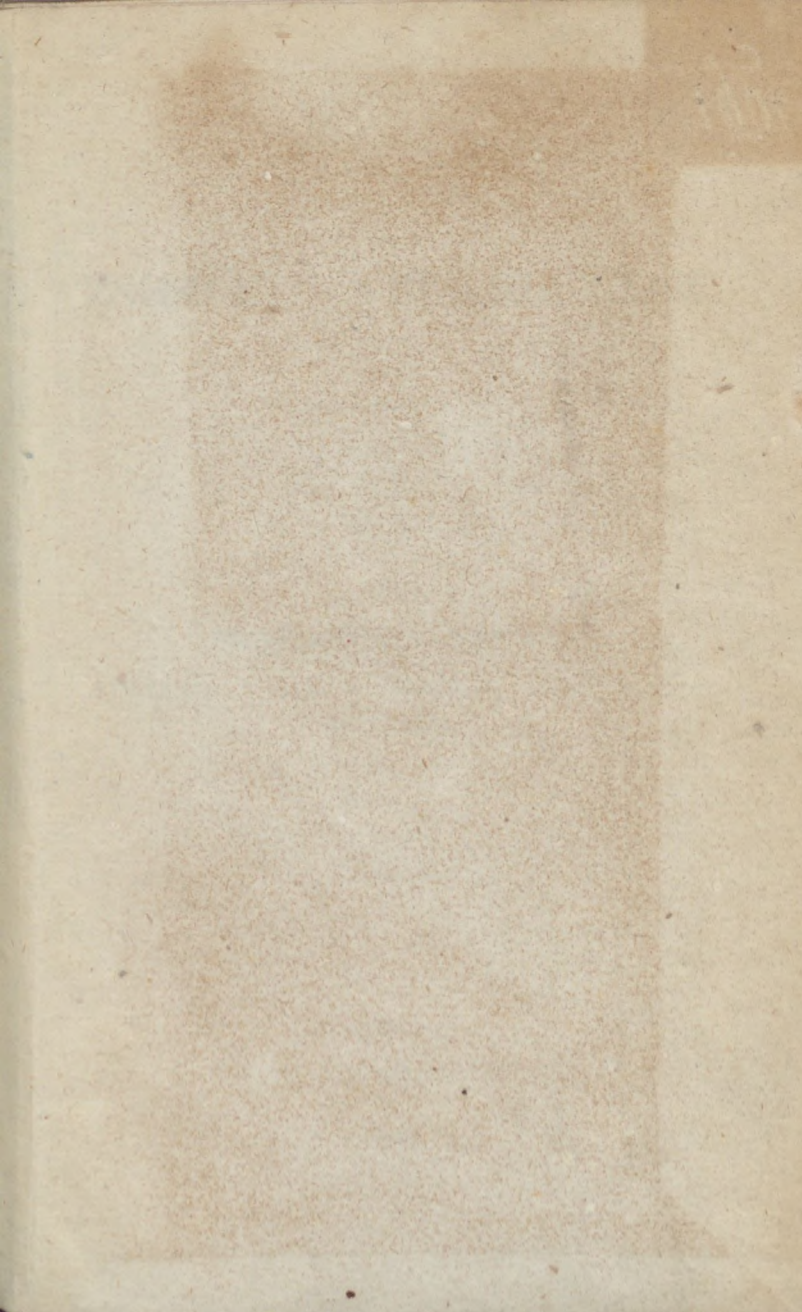
1001.

132.

Theol. O.

C

1061.

963173

דת יהודה

ZSIDÓ HIT- 'S ERKÖLCS-TAN.

IRTA

ROKONSTÁIN LÉPOLD,

NYILVÁNOS TANÍTÓ A' SZENTESI HÉBER-MAGYAR
ISKOLÁNÁL.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŪVEL.

—
1841.

43

כי נר מצוה , ותורה אור ,
ודרך חיים תוכחת מוסר

Gyertya a' parancs , a' tan lángja gyújtja meg ,
'S hordja az erkölcs , a' boldogság' utjához vezetvén.

(Példabeszéd 16 f. 23. v.)

TEKINTETES,
NEMES NEMZETES 'S VITÉZLŐ
DOBOSY LAJOS URNAK,
TEKINT. GSONGRÁD
MEGYE' FŐ PÉNZTÁRNOKÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL SZENTELI

A' SZERZŐ.

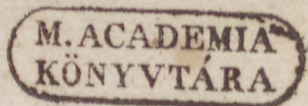

דבר בעתו

אחות לתורה ולכינה מודעת
לחכמה אהובה היראה נקראת
יפעתה יקר תנת ותזהירמו,
כטל עלי צמח, מלים אם יעריפו,
פרי לא יעשו, קמשונים רק יוסיפו,
וענן פתיות קרני אורה יחשיכמו.

מִרְדְּכַי שָׁם עַל לֵב הָרִיסָת מִצְבָּנו,
שִׁפְתָה תְרוּמָם גּוֹי — וְתַרְגּוּם תּוֹרַתְנוּ —
עֲמוּ צַח, וּשְׁפָתַיִו נִפְתָּ תִזְוֹלָנָה.
כִּתֹר לַתּוֹרָה הַדָּת, אֲשֶׁר כְּתִבְתִּי —
אִם יֵאשֶׁר פִּעְלִי! וְלֹא לְרוּחַ עֲמִלְתִּי;
שְׂכָרִי הוּן, וּבְלִיּוֹתַי עֲדִי עַד תַּעֲלֹנָה.

ליוב כ"ץ ראקאנשטאין

BÉVEZETÉNY.

K. Mit tesz az: hitet vallani?

F. Hogy az Isten, a' legfőnségesb 's tökélyesb lény, ki minden hatalmak és erők' egyeteme, 's kit teljes magasztosságában, és fellengőségében emberi legmagasb tehetőség — legtovább ható képzeménynek sejdítnie sem lehet, csupa végtelen jó-sága 's kegyéből az ember' önkényes hasznára az egész világot alkotta 's legjobb állapotban föntartja 's igazgatja. Következöleg sz. kötelesség ez nálunk, közvetve adta parancsit, 's hitszabályait teljesíteni; a' rényösztön — Ön főnsége' szövétnekéből belénk gyújtott szikra — lelkünk szerint minden tényeinket véghez vinni; jobbulásunk 's tökélyeshülésünk által törzsével valahai. egyesületet eszközölni; és Őt végtelen irgalmában, számtalan napilag mi földiekkel közlő jó téteiben imádni 's magasztalni.

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ,	„Szenteld Istenednek
לְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ;	„szeretetedet 's engedel-
כִּי הוּא תַיִךְ וְאַרְךָ	„mességedet, az által kö-
יְמֶיךָ	„zelebbedel neki, ki éle-
	„tedet teremté 's föntart-
	„ja“.

(Mós. 5. köny., 30 f. 20 v.).

K. Hogyan hivatik mi vallásunk?

F. Mózesi hitvallásnak: mert a' bálványozás' tómpa korszakában, hol az ember' istenségrőli képzetét gyöngé eszméletének bolygó fénykinti perczi-gi villanása után annál borzasztóbban tévesztvén 's a' babonaság' posványába lesülyesztvén: Mózes bölcs 's főjósú hatalommal kába- 's vakbuzgalom-összetorlasztotta fellegeket, bűbajos ábrány lakta homályokat szétszóra 's elszalasztta. Akkor kezének a' nap' állandólag ragyogó sugári fölvirradni, Isten igaz valóságáról tisztább 's szelidebb gondolatok a' földön letelepedni, 's így egy új 's boldogkor lön, melly az egész világra el ágazott, 's mind-ünnen örökigi rögzettel hatván a' szivekbe, tökély 's míveltség, a' mennyekből előidézve, hozzá párosult és hőleg tenyészni az óta meg nem szünt. 'S ő a' szivek' bensőségét szemléelő, az őszinte 's buzgó erényü tényeket 's magasztalásokat tárgyozza. Ez oknál fogva hittanárink ezen tant adják:

חֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם „Minden nemzet' ré-
 יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם „nyesei a' jövő boldog-
 הַבָּא „sággal részesülendnek“.

(Lásd Talmud Szánhedrin' 105. lapját, 's 110. lapjában Rási Magyarázót.)

K. Hogyan osztatik föl hitvallásunk?

F. Három szakaszokra, úgy mint: tíz szent parancsok, Isten' tulajdonsági, 's hitünk ösztönözö kötelelességekre.

Első Szak.

K. Melyek a' tiz parancsok?

F. A' tiz sz. parancsok, melyekből minden hit-szabályok erednek, következők:

1-ső parancs.

אֲנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
 מִבֵּית עַבְדִּים „En az örökiglen ma-
 „radandó Istened vagyok,
 „ki téged Egyiptusi rab-
 „ságból kiszabadíta“.

2-ik parancs.

לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה
 לְךָ פֶסֶל וְכָל-חַמוּנָה,
 אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל,
 וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת,
 וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ,
 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
 תַעֲבֹדֵם; כִּי אֲנֹכִי יי
 אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא, פֶּקֶד
 עֵינַי אֲבוֹת עַל-בָּנִים עַל-
 שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים „Al-istent ne tégy ké-
 „pem elébe. Bálványt
 „vagy valami alakot mely
 „fönt az egen — vagy lent
 „a' földön — vagy a' föld-
 „alatti vizeken — léte-
 „zőkhöz hasonol, ne ké-
 „szíts magadnak, 's ne
 „tiszteld imával; mert én
 „az öröklény buzgalmas
 „Isten vagyok, ki atya'
 „vétkét fíjával, harmad
 „s negyed izben érezteti,
 „azokkal, kik gyűlölnék
 „engem; de azokon, kik

לְשׁוֹנָי ; וְעֵשֶׂת חֶסֶד „szeretnek 's parancsim
 לְאֵלֵפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי „ellen nem vétnek, ke-
 מִצְוֹתַי „gyet gyakorlandok eze-
 „redig“.

3-ik parancs.

לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְיָ „Isten' nevét ne é-
 אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹנָה ; כִּי לֹא „rintsd silányul; mert
 יִנְקֶה יְיָ אֶת אִשְׁרֵי-יִשְׂרָאֵל „lakoltatás nélkül nem
 אֶת-שִׁמּוֹ לְשׁוֹנָה „hagyja azt, ki nevét
 „hiábanozza“.

4-ik parancs.

זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת „Emlékezzél a' nyug-
 לְקַדְּשׁוֹ, שֵׁשֶׁת יָמִים „napról szentelésére. Hat
 תַּעֲבֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל- „napon munkálsz,
 מְלֶאכֶתֶךָ, וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי „minden ügyedet végez-
 שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ, לֹא „vén, de a' hetedike
 תַּעֲשֶׂה כָּל-מְלֶאכֶתֶךָ „nyugnap az öröklötti Is-
 אֶתָּה וּבְנֶךָ-וּבִתֶּךָ, עַבְדֶּךָ „tenednek tiszteletére.
 וְאִמְתֶּךָ, וּבְהִמְתֶּךָ, וְגֵרֶךָ „Semi dolgot ne üzz a-
 אִשְׁרֵי בְּשַׁעְרֶיךָ, כִּי שֵׁשֶׁת „zon, sem tenmagad, sem
 יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת-הַשָּׁמַיִם „fiad vagy leányod, sem
 וְאֶת-הָאָרֶץ, אֶת-תַּיִם „szolgád, vagy szolgálód,
 וְאֶת-כָּל-אִשְׁרֵי-בָם, וַיַּנְח „sem barmod, sem az i-
 „degen, ki kapuidban időz;
 „mert eget, földet, ten-
 „gert, 's minden hozzá tar-
 „tozót hat napban teremte

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עַל־כֵּן „Isten, 's megsziünék a'
 בִּרְךָ יְיָ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת „hetedikben. Tehát áldá
 וַיְקַדְּשֵׁהוּ „'s szentelélé Isten a' nyug-
 „napot“.

5-ik parancs.

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ „Tiszteld atyádat 's
 לְמַעַן יֵאָרִיכוֹן יָמֶיךָ עַל „anyádat, hogy hosszab-
 הָאָדָמָה, אֲשֶׁר־יְיָ אֱלֹהֶיךָ „buljanak életednapid a'
 נָתַן לָךְ. „földön, mellyet az örök-
 „lény, Istened neked
 „adand“.

6-ik parancs.

לֹא תִרְצַח „Ne gyilkolj.“

7-ik parancs.

לֹא תִנָּאֵף „Ne üzz paráznsasá-
 „got“.

8-ik parancs.

לֹא תִגְנוֹב „Ne orozz“.

9-ik parancs.

לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְףָּ עַד „Ál - tanúbizonyyságot
 שָׂקָר „ne tégy embertársad
 „ellen“.

10-ik parancs.

לֹא־תַחְמַד בֵּית רֵעֶךָ „Ne kíváncodjál em-

לְאַחֲרָיִךְ אֲשֶׁר רָעָךְ „bertársad háza után;
 וְעַבְדֵּי וְאִמָּתוֹ וְשׂוּרוֹ „ne sovárognője, inasa,
 וְחַמּוּרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרָעָךְ „szolgálója, ökre, sza-
 (Mós. 2. k. 20 f. 24. v.) „mara vagy más neki va-
 „lója után“.

K. Mire ösztönöz az első parancs?

F. 1. Hogy e' szellemi főigazságú, 's hatalyú lénynek, ki minden életet teremtett, 's nagy kegyelmében föntartja, ki magától 's öröktől fogva volt 's örökiglen egyed, tökélyes 's változatlan maradand, tiszteletünk, szeretetünk 's belé bizzott hiedelmünkkel tartozunk. Mert:

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיךְ „Én öröké vagyok“.

2. Hogy a' világnak e' kegyes alkotója 's föntartója minden sorsunk ura 's kezelője; ha bár a' legmazurabb állapotra tönküzünk, de Ő a' legjobb végcélul mindenre irányzó, 's az egészet központosító bús éjünkre vidorító napot rögtön viraszthatand. Mert Ő ez,

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ „ki téged Egyiptom-
 מִצְרַיִם „ból (a' rendkívüli sanya-
 rok közül), szabadita“.

3. Hogy Isten a' legigazságosb ítélő, jutalmazó, 's forbatoló, ki bíró székén semi különbözésre, úr vagy rab közt, nem ügyel: bár legalábbvaló

de erényes kegyet; ha pedig gonosz, legyen legfölséges is, büntetést tesz sorsává. Mert:

מִבֵּית עֲבָדִים.

„rab voltál, 's még is
„viselt gondot irántad“.

K. A' másodikban micsoda parancsok erednek?

F. 1. Hogy csak Ó belé bizzuk reményünket, 's csak Ó tőle tervünknek várjuk sikeres végét. Annál vétkesebb tehát, ha kohlmányos kuruzsolás, mendemondált bűbáj 's baboñaságnak hitelt adunk, 's hiedelmünkkel ezekhez futamodunk.

לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת

„Ne tanul azon nem-

כְּתוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם הַהֵם.

„zet' iszonyit utánozni.

לֹא-יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ-

„Köztetek ne találtassék

וּבֵתוֹ בְּאִשׁ קוֹיִם קֶסָמִים,

„ollyan, ki fíját vagy leá-

מַעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף-

„nyát keresztül a' tüzön

's a' t.

„vezeti, ki sejtménye-

כִּי-תוֹעֲבֹת יִי כָּל-עֲשׂוֹת

„ket fejt, borulatokat

„igéz, kigyókat ördögöz,

אֱלֹהֵי.

„vagy varázsol. — Mert

„irtózatóságok ezek Isten

„előtt“.

(Móz. 5. k. 18. f. 9-10-12 v.)

2. Ha földi erők, mulandó javak vagy emberekhez, 's nem Istenhez, ki az egész teremtés' egyed uralkodója, 's minden javak' anyagozója, minden hiedelmünk 's reményünkkel futamodunk, már bálványozók' osztályába soroztatunk; mivel dulanótól

többet várunk, mint attól kiben minden örömiünk, kéjiünk származását veszi, 's ki naponkint szembetü-
nő jótéteket ránk halmoz.

כֹּה אָמַר יְיָ: אָרוּר
הַנֶּבֶר, אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם
וְשֵׁם בְּשָׂר זְרוּעוֹ וּמְיָי
יִסּוּר לִבּוֹ; בָּרוּךְ הַנֶּבֶר,
אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ,
„Úgy mond Isten:
„Átok az embernek, ki
„földiekbe bizakodik, tes-
„tieken fogódzik, 's Is-
„tentől elfordúl szive.
„Üdv annak, ki Istentől
„reményel.

(Jerem. 17. f. 5-7. v.)

3. Ha egy gonosznak utódja törzsökét vétkes nyomába követi, 's erénytelen viselete felüli meggyőződésének daczára korcs faját konokul folytatja, ez olly ürügygyel, hogy atyja' példáját követni köteles, ne mentegetőzzék; de ha eldödjé' büiös pályáját kitéri, és jó 's rényes tetteket üz, nem csak hogy atyja' vétkéérti nem lakolást 's teljes bocsánatot, sőt erkölcsös jóviseletéért tökéletes boldogságali jutalmat Isten neki ígér.

בֶּן לֹא-יִשָּׂא בַעֲוֹן תָּאָב,
וְאָב לֹא יִשָּׂא בַעֲוֹן תִּבְנִי.
's a' t.
לָכֵן אִישׁ כַּדְרָכּוֹ אֲשַׁפֵּט
אֶתְכֶם,
„Atyja' vétkén ne la-
„koljon fia, 's fiuén aty-
„ja sem. — Mindenkit
„önviselete szerint ité-
„lendek köztetek“.

(Ezech. 18. f. 20. — 30. v.)

K. A' harmadik parancsból mi következik?

F. 1. Hogy Isten' szent nevét ne potomítsuk, hanem a' legmélyebb buzgalmú tiszteletünk' érzetivel mindég említsük: ez okért egy ajtalan ima már szent nevét méltatlanítja, 's hit-tudorink szabályai szerint egy teljesedhetlen könyörgés (תְּפִלַּת שְׂוֵא) például: örökéletérti esedezés, vagy egy szükségtelen magasztalás- (בְּרָכָה שְׂוֵאִינָה צְרִיכָה) lás vétkes már.

(Lásd Béth Josef' I-ső könyvének 223. szakát a' magasztalásokról.)

אַל-תִּבְהַל עַל-פִּיךָ, „Ne hirtelenkedjél aj-
וּלְבָבְךָ אַל-יִמְחַר לְהוֹצִיא „kiddal 's sebesen ne bo-
דְבָר לְפָנַי הָאֱלֹהִים: כִּי „csásson szived Isten fe-
הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם, וְאַתָּה „lülí beszédeket; mert Ő
עַל-הָאָרֶץ; עַל-כֵּן יִהְיֶה „lülí beszédeket; mert Ő
דְּבָרֶיךָ מֵעַתָּה „fellengőleg az egen ural-
„kodik 's te mulékony
„földön létezel: tehát fé-
„kezd szavaidat“.

(Hitzónok 5. f. 1. v.)

2. Mennél nagyobb gonoszságú 's engedhetlenebb csínytet ez, ha nálunk felebarátunk-letette vagyonát csalárdul tagadjuk meg és egy ál-eskkel bizonyoljuk.

וְלֹא תִשָּׁבַעוּ בִשְׁמִי „Ne tégy ál-esket ne-
לְשָׁקֶר, וְהִלַּלְתָּ אֶת-שֵׁם „vemnél, mert méltatlan-
„nítod általa Istened ne-

אלהיך אני יי „vét. — Én Jehovah va-
 (Móz. 3. k. 19. f. 12. v.) „gyok (az az: ki azt la-
 „koltatandja.)

K. A' 4-ik parancs mit foglal magában ?

F. 1. Hogy az innepeket nem csak mi nyugalmunkra hanem Isten' tisztelete 's dicséretére szenteljük. Azokon, minden világi foglalatosságoktól elszigetezve, a' világot alkotta 's bennünket untalan tápláló lény szabta nyugnapokon csak Ó hozzá hasonló szellemi 's lenkiünketökélyező tárgyakkal működünk.

וְגַם אֶת-שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי „Csak azért adtam ne-
 לָהֶם לֵהְיוֹת לְאוֹרַת בֵּינֵי „kik nyugnapokat, hogy
 וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת, כִּי אֲנִי „folyton köztöm 's köz-
 יי מְקַדְּשִׁים „tük e' jelenség létez-
 (Ezech. 20. f. 13. v.) „zék, mely által tudják,
 „hogy Én Istenök va-
 „gyok, ki őket üdvözíti“.

2. Hogy lélektelen élőknek, az oktalan állatoknak is sajonunk 's könyörületünkkel tartozzunk, hogy igás sorsukat kitelhető enyhhel könnyebítsük, 's súlyos munkájok után egy napi pihen-élvet, fogyott erejeket ujonan szerezniök, nekik engedjünk.

יִדְעֶצְדִּיק נַפְשׁ בְּחַמְתּוֹ „Barmán a' kegyes
 וְרַחֲמֵי רָשָׁעִים אַכְזָרִי „szánakodik, de sajonta-
 (Aeldabeszédek 12. f. 29. v.) „lan a' gonoszok' lelkü-
 „lete“.

K. Mellyek szombaton kívül egyéb innepek ?

F. Időszámlálásunkra, mely minden nemzetétől különbözik, legelőször ügyelnünk kell. Mi a világ alkottatásától számítunk, annak száma a jelen 1841-dik évben 5,601.; tehát 3,760-t a keresztényi időszámhoz tévén a zsidóké következik.

A valódi újesztendő őszkor, 's ugyan őszelőben lenni szokik, mely polgári újesztendőnek (תִּשְׂרִי) Tisri névvel hóban neveztetik 's tavaszban akkori Egyiptombóli csodás kiszabadulatunk végett az imaházi újesztendő (נִיסָן) Niszán hóba tétetett.

Egy év tizenkét hónapot foglal magában, mely a holdvilág ujlásával kezdődik. És mivel a holdfolyam 29 nap 's $12 \frac{79}{1080}$ óra alatt leforog, az egyik hó 29, a másik pedig 30 napú számra szabályoztatott, úgy hogy a 30-dik nap, a két havat központosítani, ujulandó holdnapul illetik. De illy 12. hó egy 354 nappóli holdévet tévén, 's így a valódi napévtől $11 \frac{1}{2}$ nappal hiányozván, tehát minden másod vagy harmad, ugymint: 3-ad, 6-od 8-ad, 11-ed, 14-ed, 17-ed, 's 19-ed év egy 29 napú hónappal szaporittatik, mely hó (אָדָר) vagy (אָדָר שֵׁנִי) másod Ádárnak, 's ez esztendő (שָׁנָה מְעַבְרָת) szökő évnek neveztetik.

A havak nevei 's bennök létező innepek 's hajtínapok következendők:

1-ső hó (נִסָּן) Niszán, 30 napos, melynek 14-kén (פֶּסַח) Pészáh vagy (חַג הַמַּצּוֹת) Macczoth innep kezdődik, 's nyolcz napig tart. Azon innepen Macczothot, azaz: só 's kovász nélküül sült lepényeket vagy pogácsákat, Egyiptombóli rögötöni szabadulásunk', 's akkori csodás megleptünkben a' naphévben sült illyformú lepények' emlékére, a' kenyér helyett ennünk kell. Templomunk' voltakor azon napon egy öröm- 's hálaáldozat (קֶרֶבֶן פֶּסַח) Pészáh- vagy mentő áldozat kiváltságunkkori ragadó elsőszülött-halálvész, 's Izraël' népének attóli megmentése emlékéül leváगतott, 's Istennek öröm- 's háladalok közt szánatott; tehát azon estvén most is szabadulatunk' történetét, minden urá vigan gyült családjának illy lepény 's bornál olvassa föl.
(Lásd Móz. 2. könyvét 12. 's 13. fejezetét.)

Ezen nyolcz napnak csak a' két elsője 's két utósója valódi innepek מִקְרָאֵי קִדְּשׁ névvel (sz. innepélyes gyülekezet) a' középső 4. pedig félinnepűek, (חֹלִל) (חֹלִל) mellyben minden szükséges 's tolhatlan dolgot tennünk szabad.

2-od 29 napú (אִיָּר) Ijjár hó, 18-kán tanulóinnep, mivel Akiba híres tudor' tanulóványai közt járványozó halálvész azon napon szüent meg, 's (לֵוִי) (לֵוִי) 33-dik Omer nevet visel, mivel Pészáh' 2-od napján, Templomunk' létekor kezdett a' gabo-

na' zsengejéböli egy bizonyos Omer nevü mérték liszt(áldozat' szentelésének ez 33-ad napja.

3-dik hó (סיון) Sziván 30 nappal. (חג השבועות) hetekinnep, említett Omer áldozat' hét hétigi hozatása miatt; vagy (חג הקציר) aratásinnep, mivel hajdanta földünkön, hév égalja szerint, az aratásnak az időn már vége lön; vagy (יום הכפורים) zsengekinnepe, minden első gerezdet akkori áldoztunk' okáért; vagy (זמן מתן תורתנו) sz. irási nyilatkozat' kora, mivel e' napon Izraél' nemzedékét Szináj' hegyéhez Isten csöditeté sz. parancsait 's törvényeit elfogadniok, ezen hó 6-ad 's 7-ed napján ültetik.

(Többet láthatni Móz. 2 k. 19 f., 3 k. 23 f. 's 5 k. 16 fejezetében.

4-ik (תמוז) Tammuz névvelí hó 30 napú. Ennek 17-kén (שבועה עשר בתמוז) közönséges szomorú böjtinap, volt álladalmunknak Jeruzsálem fővárosa a' világ lettének 3340-dik évében Nebucadnezár Babylon' királyátólí, 's 3840-dik évben ujdonan alapult másod templomunkkor a' Romaiaktólí elfoglaltatásának gyász emlékéül tartatik.

5. 30 nappali (אב) Áb hó. Ennek 9-kén érintett 3840-ik évben vészlehelő villámok lakta fellegek borongák el hajdanta álladalmunk' derüs egét. Az ádáz Romaiak ily embertelenségig tulozák di-

adalmuk' tombolásában fene dühöket, hogy borzalom nélkül nem olvashatni, minön Jeruzsalem t rommá, 's remekes templomát máglyává semisíték; minön számos szép utcája vérmederré lön, 's báj tája velő patakká, és mindüvé töménytelen teteme marczangolt őseinknek torlaszonkint hömpölyge, és az élöket mord lelkületök olly rendkívüli kinokkal zsarnokolá 's zaklatá, hogy sajtó állopotjuk más rést nem hagyja nekik, mint hohérik elől elillanni, 's az anya földtől menedékhelyet esdeklendők, egész színén szét kalandozni. Ez időtől fogva koborok' modjára zord 's sanyaru életet viselőleg szerte bolyonganak, és csak a' fölvilágosodtabb kor irgalomtelves könyörületet 's enyhet nyujt mi ártatlan le nyomottaknak. Ezekért szomorú emlékéül ezen napot (תשעה באב) 9-ik Ab név alatt minden földi örömtől elszigetelve egész 24 óráig panasz 's gyász dalokat az imaházban éneklésünk közt, a' legszomorúbb böjtinappá szenteljük.

(Lásd Királyok' 2 könyvét 25 f. 8 v. és Jerem. 52 f. 12 v.)

6-ik hó (אלול) Elul, 29 nappal, mellynek utósó napjai (ימי חַסְדֵי יְהוָה) bocsánati napoknak czimeztetnek, mellyeken szürkönyök előtt, elvekészületül Tisri hóval kezdendő újesztendőre, hogy rény vonzalom 's lelkes tervek ócsúdjának bennünk, töredelem-könyörgések tartatnak.

7-ik és a' polgári évben 1-ső 30 nappali (תשרי)

Tisri hó. Ennek az első két napja (ראש השנה) esztendő kezdete, (יום תרועה vagy תקיעת שופר) púzonharsogási nap, vagy (יום תזכרון) emlékinnep, nevezete, és a' zsinagógabani szenrtartási púzonharsogás, könyörök 's buzgó imádságú dalok alatt ülletik.

Ezen hó 3-kán (צום גדליהו) Gedáljáhú böjt, mivel a' nemes szívü Gedáljáhut Ahikám' fiát, kit Nebucadnezar Izráél' birodalmának főnökjévé iktata, több társával orozva gyilkolák őseink, 's ezen gonosz czinktény keserves nyomort 's bajt idézett azidön elő fejökre.

(Lásd Jerem. 41 f. 's Királyok 2 könyv. 25 f.)

A' legszentebb 's szertartóbb innep ezen hó' 10-kén (יום הכפורים) bocsánatnap név, böjtölés 's ajtatós imák 's esdekek alatt, gyakoroltatik. A' sz. irás következő mondatokban fejti e' napot illető parancsot Izraél' népenek:

אך בעשור לחדש „A' 7-ik hó' 10-kén

השביעי יהוה יום הכפורים „bocsánatnap 's sz. gyü-

הוא מקרא קדש יהיה „lekezet legyen nektek,

לכם, ועניתם את- „'s böjtölésre szánjátok

נפשתיכם, והקרבנתם „meg. Semi dolgot ne üz-

אתם ליי. וכל-מלאכה „zetek e' nap; mert bo-

לֹא תַעֲשׂוּ בַעֲצָם הַיּוֹם „csánatnap ez, az örök-
 הָיְהוּה, כִּי יוֹם כְּפָרִים הוּא „létü Ietenedet megen-
 לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ „gesztelni“.
 אֱלֹהֵיכֶם

's a' t.

שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן הוּא לָכֶם, „Kettős szent nyug-
 וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם „nap ez nektek, szigorú-
 בַּתְּשָׁעָה לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֵב „lag böjtöljetek e' hó'
 מֵעֶרֶב עַד-עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ „9-kén, esttől fogvást jö-
 שְׁבֵתְכֶם „vő esttig szenteljétek
 (Móz. 3. k. 23 f. 27—32 v.) „ez innepeteket“.

Ezen napnak legfőbb czélja, hogy kiki mult év' folyamán üzött vétségeket őszintén, szive' minden redőiből 's valódi töredelemmel báni, és hit', erkölcs 's erény szabta járdájából soha ki nem lépni szándókozzék, 's ezt a' fölötté irgalmú Isten kegyelmét élvező tökéletes rényesek közé sorozandja. De ember társunkat sértte viseletünket javítnunk 's őt kérlelnünk is szükséges, mint hittanárink hagyák meg:

„כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר „E' napon bocsát Is-
 עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם „ten nektek, bün' sze-
 מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם, לִפְנֵי יְיָ „nyétől beneteket tisztí-
 תִּטְהָרוּ. „tandó, hogy előtte tisztá-
 „ták legyetek. —

(Móz. 3. k. 16 f. 30 v.)

עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם „Csak Isten elleni vét-
 לְמָקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכִּפּוּר; „keket bocsát e' nap, de
 עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם „nem olyanokat, mikkel
 לְחֵבִירוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים „embertársadat sértetted,
 מִכִּפּוּר עַד שִׁירְצָה אֶת „mig teljesen engesztelted
 חֵבִירוֹ „azt“.

(Talmud Juma 85. lap.)

De azokat, kik akaratosan a' gonosztét' folytata-
 sában megátalkodnak, 's a' rény' sorompóját
 áthágtukban legottani visszatérésre nem ügyelnek,
 Isten, mint legigazságosb bíró, feddetlenül nem
 hagyja, vett pályája csak vészek közé csábítja,
 hol majd elébb-utóbb meglakolását leli.

E' mondattak' okánál fogva érintett Elul hó'
 utósó napjain virasztás előtti könyörgések, és Tis-
 ri hó' első két újévi napján púzonharsányítás 's
 buzgó imák a' bocsánatnapra irányzó bünt kerülő
 's rényhez simuló fogadalmakkali elvekészületül
 szolgáljanak. Tehát ez időszak, újesztendő 's a' bo-
 csánatnap között, mivel ez is külön jótények 's
 rénytervekkel kijelöltessék, (עֶשְׂרֵת יְמֵי הַתְּשׁוּבָה)
 tiz, töredelemre szánt napoknak neveztetik. —

A' púzonharsogásnak kettős célja: hogy hajdan-
 ta diadal- 's hódításjel lévén, minket e' hang
 arra figyeltesse, hogy Isten' hatalmas védelme 's

óltalma alá csődüljünk, 's szabott parancsinak gyermekileg engedelmeskedjünk: és hogy bánástele töredelmű érzeményeket riassza föl rénytet elfeledte szívünkben.

אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, „A' púzon harsog a'
וְעַם לֹא יִחְרְדוּ? „városban, 's a' nép
(Amos 3 f. 6 v.) „nem remeg“?

Ezen hónap 15-kén (חַג הַסֻּכּוֹת) sátorosinnek vagy (חַג הָאֶסְיָף) őszinnek, melly 9 napig tart, 's mellynek két elsője 's két utósója (מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ) valódi innepek 's az öt középek (חֹל הַמּוֹעֵד) fél-innepek, léteznek.

Az első nyolcz nap alatt lombsátorokban laknunk kell; azon kívül a' két elsőjén Hadarfa' gyümölcsét (narancsnemű) pálma-, mirtus-, 's füzgalyat össze vennünk, 's ezekkel Istent magasztalnunk, kötelesek vagyunk.

(Lásd Móz. 3 k. 23 f. 33-44 v.)

A' sátorbani 8 napigi időzésünk olly intést gerjessen bennünk, hogy bár akkori időszakban a' természet nyújtotta gazdag bőség mindenütt dúsul, mégis mi hitvány viskókba, mellyek sorv már lepte gyurmából, őszi zúz fonyasztotta lombazathól létesültek, költözzünk: tehát Isten' végtelen jósága 's kegyébe bizakodnunk kell, 's noha ha fukar si-

ker, mostoha folyomány lón hõ izzadásunk szerzette munkánknak, azonnal a' jóra irányzó 's mindent középítő gondviselés' bölcsességét, mind hatályát, 's közösön osztó irgalmát tagadó gondolatokba ne merengjünk; sőt jelen mazur lakunk ötlesse elménkbe, hogy Ó hajdanta őseinket a' meddő sivatagbani letelepedésükkor égből hullott, nem földön termett eledellel táplálta.

Érintett négy terményt összevevésben hittanárink ezt jelképzik, hogy az alávalót mint az előkelőt, a' füzgalyot mint az illatozó Hadarnarancsot, egyenlőleg becsüljük.

Az utósó 2 innepre (22 's 23-kára) említett két szertartás nem terül. Az utósónak első napja (עֶצְרָת) rekeszinnep nevezetet visel; a' 2-kán, a' sz. írásbóli utósó szakának hetenkinti fölolvásával az egész Pentateüch elvégződván, (שְׂמֵחַת תּוֹרָה) sz. írási vigalom külömbféle örömtele lakomák s' vidor társalgások közt ültetik.

8-ik majd 29 majd 30 nap számú (מִרְחָשׁוֹן) Márcesván hó.

9-ik (בְּסֻלְיִן) Kiszlév hó, hasanlókép 29 vagy 30 napú. Ennek 25-kén (שְׂמֵחַת יְמֵי הַחֲנֻכָּה) nyolcz szentelőnapok, félinnepűek, 3620-dik évben Epiphanes Antiochus' serege ellen csatázott nagy diadal' emlékeül, tartatnak.

Ezen győzedelem Mathathias főpap 's fiaí a' Macebeusok' vezérlése alatt létesült, 's mivel a' görög nép lealázta templomunk 's rongálta oltárja ujontan amaz szenteltetett 's emez alakított: tehát egy külön (עַל הַנְּסִים) hálamagasztalásban görög' igájábólí csodás kiváltságunkat a' végtelen irgalmú gondviselésnek köszönjük, 's öröm és háladalok alatt naponnan estkor szentelőgyertyákat gyujtunk föl, és illformán, hogy 24-dik estvén egynél kezdünk 's naponkint eggyel szaporitván, nyolczczal végzünk.

10-ik 29 napú (טַבַּת) Tébét hó, 10-kén (עֶשְׂרֵה בַּטַּבַּת) bőjtínap tartatik, mivel ezidőn érintett Nebucadneczar' serege Jeruzsálemt ostromlani kezdette.

Zacharias látnok (S f. 19 v.) Isten' nevében Izráél népének ígért: hogy említett (שְׁבַע עָשָׂר) (שְׁבַע עָשָׂר) Ab' 9-ke (תַּמְּוִז) Tammuz' 17-ke, (תְּשַׁעָה בְּנָאָב) Ab' 9-ke (צִוּם גְּדֻלְיָהוּ) Tisri 3-ka 's (עֶשְׂרֵה בַּטַּבַּת) Tébét 10-ke — bőjtők öröm- 's gyönyörnapokká derülendnek majdonságainak.

11-ik 30 nappali (שֵׁבַט) Sebat hó, mellynek 15-kén (חֲמֵשָׁה עָשָׂר בַּשֵּׁבַט) a' fák ujesztendőnapja létezik. A' fák ültetménye, azokat illető sza-

bály szerint, (Móz. 3 k. 19 f. 23-25 v.) e napon kezdett számíttatni.

12-ik (אָדָר) Ádár 29., és szökő évben 30 napú hó, és a szökő hó (אָדָר) 2-sod Ádár 29 nappal.

Ádár és szökőévben másod Ádár' 13-kán világ letének 3400-dik évében a' Persák' királyát, Ahasvérust egy fondor Háman nevű ármánydús udvarnoka arra bírta, hogy messze terült birodalmiban lakó zsidókat egy éjben lemarczangoltasson. Mind kész vala már, 's rettenetes sorsuk keserves jajgású szótakat facsart ki minden zsidó' tépett szívének mélyéből. —

De egy csodás esemény a' zsidó nemzetbeli származatú Esztert a' királynőpóczra emelé, ki hittársi életének veszedelembeni forgásáról hallván, egy közös hőjtöt Susán, a' fejedelemlaki városban, önmagát ki nem vévén, rendele, Istent, ellene elkövetett vétségekért, megengesztelniök, 's további irgalmába ajánlkozniök, és osztán, Istenébe reményeit bizva, 's csak Ő tőle segílyt várva, a' királyhoz intézkedék nemzete iránti forró esdekével. Hozzá járulván, hogy fivére, Mondecháj a' királynak, fejedelméhezi érzékeny hajlamából, egyszer veszélyező életét megmenté, melly nemes tény a' király' akkori éjjeli álmatlanságában észébe ötlék 's öntudatás fölriasztá, hol legott Mondechájt előhivatá, ki külön tisztelekkel tetéztetve, nővére-

hez kérelmeiben párosula, míg az öldöklő sürgöny másítotték, 's Hámán, kinek a' király szemeit leplezte hályoga lerogyván, czinktele jellemét minden oldaláról pillanthatá, családjával együtt, a' törvényfán lehellé el gonosz csinydús lelkét. Ez okból most e' hó' 13-kán böjtöltetik, 's 14-kén (פּוּרִים) Purim nevü öröm napot üllünk, 's estén 's reggelén Eszter' könyve (מִגִּילַת אֶסְתֵּר) melly ezen történetet magában foglalja, a' Zsinagógában olvastatik föl, és (עַל הַנְּסִים) hálamagasztalás imáinkhoz csatoltatik. Ezen napnak tomok 's más vigalmak, de főleg adakozás 's egyéb jótétek' kigyakorlása diszeljék innepélyét.

(Lásd Eszter' könyvét 9 f. 22 v.)

Az üllő - 's böjtinapokat illető számításban, a' világ teremtésénéli mondalom szerint: „Est 's reglőn“ (Móz. 1 k. 1 f.) az est következő nap-hoz számláltatik.

K. Az 5-ik parancsból mi következik ?

F. 1. Nem elég, hogy szüleink iránt csak tisztelettel 's becsülettel mutatkozzunk, melly kötelességére a' természet velünk szerzette tukma már ösztönöz; hanem minden erőnkől iparkodjunk, folyton velünk közlő jótéteméyeiket 's szorgos nevelésünk okozta aggodalmaikat legjobb 's legerkölsősb ünviséletünkkel lefizetni, hogy belénk helyezte örömei 's várandó reményei bételjenek,

ez által tökéletes velünki megelégtültségöket eszközölni; tehát dorgálásukat 's fenyítékjüket nem morgó felesléssel; sőt, mivel legjobb nevelésünk' létesületére czéloznak, háladus kedélylyel kell fogadnunk. Mert:

אֵייל יִנְאץ מוֹסֵר אָביו „A' buta megveti aty-
 וְשׁוֹמֵר תּוֹכַחַת יַעֲרִים „Ja fenyítését, de dorgá-
 (Peldabeszédek 15. f. 5. v.) „latára figyelő okuland“.

2. Hogy mind ezekhez legyünk hajlandók, kik' vérével a' legszentebb frigyét, a' rokonságot, a' természet kötötte velünk: különös hűséggel 's szeretetteljes vonzalommal simuljunk fi-'s nővéreinkhez; nem pedig minden kis sértést méltalmatlan vizsályok által gyarapítunk, hanem kezdődő sárjában elfojtanunk, 's minden bal értelmet 's béktelenséget mellőznünk kell, 's így kölcsönös öröminket másolandjuk 's sokasítandjuk.

הֵינָה מֵהַטּוֹב וּמֵהַנְּעִים „Milly kellemes, milly
 שְׂפָתַי אֶתִּים גַּם יַחַד „gyönyörü! ha béke' haj-
 (Zsoltár 133. f. 1. v.) „léka alatt tanyáznak fi-
 „vérek“.

3. Hogy tanítóinknak, kik ifjuságunk gyöngékorát, szüleink' nevelési sulyával vállalkat terhelvék, szorgos bánású 's élénk eszű ápolgatással deli termékekké üditik föl, és kik a' makány kergét, melly gyöngéd lelkiünket béburkolja, éber 's

ügyes óvakodással lehéjazzák, hogy világosb tisztább lángja előtűnjék, 's képessé legyen, csak a' jót 's szépet beszívnia táplálékaul, 's így műveltséget 's erkölcsöt mindenütt tenyésztvén, mint a' közjó' legműködőbb szerkesztői iránt viseltető hálaadattunk, szeretetünk 's tiszteletünkkel, törölhetlen betűkkel szívünk-lelkünkbe vésvé, le vagyunk kötelezve. Tudorink' ez közmondattjuk.

וּמִזְרָא רַבָּךְ כְּמִזְרָא   „Tanítóidat tisztelvén,
 שָׁמַיִם   „már Istent is magasztalod benne“
 (Aboth 4. szaka 15. tan).

K. Mit származtat a' 6-ik parancs?

F. Ha embertársunk épségét vagy tetemét külsőleg, vagy alságos rágalommal, becsületétől fosztván, belsőleg sértjük, 's hittanárink szerint: ha pirongtának akarvák voltunk oka, ez eszközölhetendő életfolyamát kurtábbaitás ölö 's gyilkoló csinytétek' osztályához tartozik.

לֹא תִלָּךְ רֵבִיל בְּעַמֶּיךָ   „Ne légy patvarkodó
 לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ   „nemzedet közt; mert
 (Móz. 3 k. 19 f. 16 v.)   „ekkép vétkezel, mintha
 „kikelsz embertársad' vére ellen“.

2. Öngyilkoló ez már, ki egészségét romlagató kicsapongó feslett életet visel.

צָדִיק אוֹכֵל לֶשְׂבַע   „Ellakva megeléguil a'

וּבְמִן רְשָׁעִים , נִפְשִׁי , „kegyes, de a' gonosz
 תְּחַסְּרֵנִי . „falánk torkú“,

(Példabeszédek 13 f. 25 v.)

K. Mit tilt el a' 7-ik parancs?

F. Semi a' folyárösztönt csiklandó trágárság, vagy a' buja' erkölestelen' örvényébe csábító kaczer szölamok meg ne szállják ajkinkat; mert ez ártatlannak vélt szöenyelgés rettenetes vészek közé ejt bennünket, 's nyomton követnek keserves mételyek 's aggasztó nyomorok.

שׁוּחָה עֵמְקָה פִּי זְרוּת , „Mélyvészü örvény a'
 יְעוֹם יִּי פִּי־שֵׁם . „trágár szájú, belé ro-
 „han az Isten előtti irto-
 (Ugyanott 22 f. 14 v.) „zó“.

K. A' 8-ik parancs mire öztönöz?

F. 1. Mint a' sz. írás 's Majmonides a' nagy hit-'s erkölcs-tudor ezen parancs értelmét bőven fejtik.

לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחָשׁוּ , „Ne lopjatok, ne ha-
 וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ , „zudjatok, 's álnokul ne
 „cselekedjétek egymás
 „ellen“.

's a' t.

לֹא תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעִךָ , „Ne sajátítsd ember-
 וְלֹא תִגְזֹל , „társad' javát magad-
 „nak, 's el ne vedd erő-

פְּעַלְתָּ שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד-
בְּקָרִי.

(Móz. 3 k. 19 f. 11-13 v.)

„szakosan“. — Szak-
„mányosod' bére ne éj-
„szakázzon nálad regge-
„lig“.

וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר

לְעַמִּיתְּךָ אוֹ קָנָה מִיָּד

עַמִּיתְּךָ, אַל תּוֹנוּ אִישׁ

אֶת-אָחִיו.

(Ugyanott 25 f. 14 v.)

נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא, וּמַעַלָּה

מֵעַל בֵּינִי, וְכַחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ

בַּפְּקֻדוֹן אוֹ-בְתִשׁוּמַת יָד

אוֹ בְגֹזֶל, אוֹ עָשַׂק אֶת-

עַמִּיתוֹ, אוֹ-מָצָא אֲבֵדָה,

וְכַחֵשׁ בָּהּ.

(Ugyanott 5 f. 21-22 v.)

„Ha valamit felebará-
„todnak eladsz, vagy
„tőle veszesz, egymást
„ne csaljátok“.

„Bűnhődik 's czinkot
„üz Isten ellen e' sze-
„mély, ki felebarátja ná-
„la letettét vagy más rá
„biztát megtagadja, vagy
„oroz, vagy egyéb idegen
„jószágot letartóztat, vagy
„elvesztettet talált, 's ta-
„gadja“.

אָסוּר לְרַמּוֹת אֶת-בְּנֵי

אָדָם בַּמָּקַח וּמִמְכָּר, אוֹ

לְגַנֵּב אֶת-דַּעְתָּם. וְאַחַד

עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמּוֹלוֹת

וְאַחַד יִשְׂרָאֵל שְׂוִים בְּדָבָר

„Isten' szabályai azt
„hagyák meg, hogy az
„emberek ne csalják egy-
„mászt az adás-vevésben,
„vagy csak gondolatban.
(azaz: valami tárgyat ál-
képekkel lerajzolni, hogy
felebarátja abból várta
haszon semisül). „Nincs

זֶה, הִיא יִדְעָ, שֵׁשׁ
בְּמִכְרוֹ מוֹם, יִדְעוּ
לְלֶקֶחַ.

„abban költömbőség po-
gány vagy zsidó közt.
„Ha hibás az árú add tud-
tára a' vevőnek. —

כָּל-הַגֹּנֵב מִמֶּן מִשְׁוֶה
פְּרוּטָה וְלִמְעֵלָה, עוֹבֵר
עַל לֹא-תַעֲשֶׂה: „לֹא-
תִגְנֹבוּ“ וְחִיבְתוּ תוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל, אֶחָד הַגֹּנֵב
מִמֶּן יִשְׂרָאֵל, אֶחָד הַגֹּנֵב
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת
וְאֶחָד הַגֹּנֵב אֶת-הַגְּדוּל
אוֹ אֶת-הַקְּטוֹן.

A' ki csak annyit lop,
mi egy Penutába (fillérbe)
kerül, a' parancsnak: „ne
orozzatok“, bünhődik már,
's Isten lekötelez minden
zsidót a' lopottat vissza
adásra, ha zsidóé, vagy
bálványt imádóé, ha
nagy vagy kiskorúé.

אֲסוּר לְקַנֵּת מִן הַגֹּנֵב
הַחֶפֶץ שֶׁגֵּנֵב, וְעוֹן גְּדוּל
הוּא שֶׁהָרִי מִחֹזֶק יָדֵי
עוֹבְדֵי עֲבִירָה, וְגוֹרֵם לוֹ
לִגְנֵב גְּנִיבוֹת אַחֲרוֹת.
שָׂאֵם לֹא יִמָּצֵא לִקְחָ,
אֵינוֹ גֹּנֵב.

„Tolvajtól nem szabad
„venniünk lopott jószágot,
„s fölötte nagy gonosz-
„tét ez; mert ez által a'
„czinküzés elősegéltetik,
„s (ámaszokat nyujt a'
„további orozásra: mert
„ha nem veszik, nem lop
„többé“.

וְאֲסוּר לְהַנִּיחַ פְּדֻכָּה

„A' lopottból semi el-

הַנָּוֶל, אֶפִּילוּ לְאַחַר יְאִישׁ „vet nem szabad vened,
(például; lopott citront
nem szabad szagolni)
(Lásd Majmonides a' lopás,
ország 's vesztésről 5-ik sza- „sőt ha annak tulajnonosa
kát). „vagyonát visszakaphat-
lanul tartja“.

K. A' 9-ik parancs mire kisztet ?

F. 1. Hogy hazugság, guny 's alságos szitkok ne lepjék meg ajkinkat. A' nyelvvel melly az embert olly jelesleg kitünteti más teremtményeken, tehát Istennek mint a' legkegyesb, legdrágább bennünket fölruházta adományával szorgos bánásulag éljünk, 's ez, igazság 's erkölcsiség' czéljául adta eszközt pajzon 's álnok szavak ne alacsonítsák.

מִוֶּת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן „Halál 's élet szende-
וְאוֹתְבֵיהָ יֵאֱכַל פְּרִיָּה „reg a' nyelv' hatalmá-
ban, 's szeretői gerez-
(Példabeszédek 18 f. 21 v.) „dét élvezik“.

2. Sokkal rettenetesb vészhozó mint a' vad öldök-
lő állatok ez, ki a' rágalom' fene agyarit felebará-
tira viczorintja; mert érintett hazugságbűnhöz jár-
ulván, hogy embertársának rejtett hiányát nap-
fényre hozza, jobb oldalát pedig a' legsűrűbb le-
pel alá buvatja, 's így becsületét, boldogságát 's
sokszor életét is besülyesztvén kettős engedhetlen
vétket üz.

עַקֵּשׁ-לֵב לֹא יִמְצָא „Az álnok lelkiületu

טוב, וְנִהְפֵךְ בְּלִשׁוֹנוֹ „nem lelend üdvet, a' rá-
 יפול בְּרָעָה „galmas szájú a' holdog-
 „talanságba enyészedik“
 (Ugyanott 17 f. 20 v.)

3. Az igazságkedvezés arra kötelez benünket, hogy ha valami eseménynél jelen voltunk, mellynek következése tanubizonyosságunkat igényli, azt, bár legkedvesbünknek legbecsesb vagyonát, sőt önszemélyét is ha érdeklí, törvényszék elébe letenni el ne mulasztjuk, 's illy örv alatt: nem tudjuk, hallgatnunk vagy tagadnunk nem szabad.

אִם-לֹא יִדְרִי וְנִשְׂא „Kí tanúvallomást el-
 עֲוִנוֹ „titkol, lakoljon vétke-
 „ért“
 (Móz. 3 k. 5 f. 1 v.)

K. Mire ösztönöz a' 10-ik parancs?

F. 1. Ha szerencsétlenek 's szegények vagyunk, ha a' sors mostohán bán velünk, azért másnak iz-
 zadás 's ipartele fáradozás-szerzette vagyona után nem kell sovárognunk; hanem Isten' végtelen kegyébe 's átpillantatlan világ-igazgatásába sorsunkat helyezni, 's teljes megelégteltséggel csak Ő tőle állapotunk' jobbulását reménylnünk kell.

טוב וְיִחִיל דְּרוֹמָם „Jó 's kellemes Isten-
 לְתַשׁוּעָתָא „től segílyt várni“
 (Panaaszdalok 3 f. 26 v.)

2. Hogy szenvedélyink izgága magva ki ne keljen, 's kiseded rügye erős törzsű fává föl ne serkenjen, eleinte csiráját zaklatnunk, fenekéből kiirtanunk kell; mert ha elágzani kezdett, erőre kapott galyát többé lenyesni nem lehet, és gyümölcse csak fájdalom 's keserv.

עֵיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה , „Nyilt 's bástyátlan
 אִישׁ , אֲשֶׁר אֵין מַעְצָר „várhoz hasonló ez, ki
 לְרוּחוֹ „szendélyit nem korlá-
 „tolja“.

(Példabeszédek 25 f. 28 v.)

Második Szak.

Isten 's tulajdonságairól.

K. Eszméletünk hogy ösmerteti velünk Isten' létét?

F. Tollomból néhány elpettyegett dinta csöpp olvasható betükké, vagy a' szél összehalmozta kövecsdomb lakká vagy csak kunyhová vált e' valaha? Hol tökély 's rend létezik, ott egy tökélyes lénynek működnie kellett. — Szegyük tehát gyöngé eszméletünket a' támentalan világokra, mellyek fölöttünk forognak, 's mellyek ezeredek óta még nem tévedtek a' légben szabott utjokban; vizsgáljuk földi lakunkat, e' már magában remekdús művet, hol a' legsilányabb paránya tökélyt 's rendet lehell; eszméljünk az önmagunkbani tolmacshatlan élénk ösztönre, melly benünket a' tökély felé vonz: 's mind ezeknek az alkotója, az első oka, ezen millió tökélynek a' származata ki lehetne más, mint egy minden tökélyt, rendet, hatalmat, erőt, fönséget 's bölcsességet magában egyező lény, — 's ezen lényt Istennek nevezzük.

שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם

וּרְאוּ מִי־בָרָא אֱלֹהִים?

(Jesaja 40. f. 26 v.)

„Vesd szemeidet az egek felé, 's tekintsd, ki alkatta mind ezeket“?

szikrájávali bírók a' jó 's tökéletre irányzó 's tulajdonságihoz hasonló tények' kivitelében soha ne tétovázzunk; mert bár a' sors mostohán foganatosítja, de a' változhatlan, 's minden jót örök 's egyenlő idomzatban eszközölő valóságtól legsüke-
resb végfolyományt reményljünk.

כִּי אֲנִי יי לֹא שֹׁנֵיתִי „Mert én Isten soha
(Malak. 3 f. 6 v.) „változom“.

K. Mit tesz: Isten öröklétü?

F. Hogy Ő örökségétől fogva volt, és örökig leend, neki nincsen sem kezdete sem vége, Ő volt, van, 's lesz. Ez okért csak anyagi részei lényünknek, a' testiek mulandók, de a' szellemiek, lelkünk az örökkévalósághoz hasonló örökig, mint öntörzsö, leend. Bizvást helyezhetjük tehát reményünket Ő belé; mivel mi szellemi részünk sem halandó, ha jó tényinket itt a' földön nem dijazza, annál édesb jutalom vár túl e' hullatag életen lelkünkre. Mert Ő minden jónak kegyes jutalmazója vala.

בְּמַרְם הָרִים יִלְדוּ „Minekelötte hegyek
וַתְּחַוֵּל לָאָרֶץ וַתְּבַל „lőnek, alkottatának föld
וּמַעֲוִלִם עַד-עוֹלָם אַתָּה „'s világ, öröktől fogva
אֵל „vagy 'e örökig leszesz“.

(Zsoltár 90 f. 2 v.)

K. Mit tesz: Isten mindhatályü?

F. Az emberek, legelmész, legcselekvőbb ipar-

ködásuk mellett, csak teremtetet másra mintázhatnak, de ujat, még nem léteztet, bár milly csekélyt alkotni, nem képesek, a' nélkül hogy létezők' gyurmáját alapul nem veszik; az Isten ellenben az egész alkatásegyetemt összes erőivel semiből, csupa mindhatályos akaratjából alkatta, 's evvel a' képzelhetlen nagyszerű hatalommal föntartja 's igazgatja. Azért csak Ő hozzá folyamodjunk, 's Ő belé bizakodjunk; bár legmazurabb legsanyarubb mibenlét sorsunkká vált, de Ő hol senki nem könnyebbíthet, rögtön fölötte jóságú és hatalmú segélyével jó tényinkre vigasztaló 's boldogító jutalmat következtet.

הִנֵּה! אֲנִי יי אֱלֹהֵי כָל-
 בְּשֵׁר הַמִּמֶּנִּי יִפְלֵא כָל-
 דְּבָר ? „Láss! Én vagyok
 „minden élők' ura. —
 „Mi nem áll hatalmam-
 „ban“.

(Jerem. 32 f. 27 v.)

K. Mit tesz: Isten irgalmas 's kegyes?

F. Az Isten átpillantatlan bölcsessége minden teremtményeket olly erők, ösztönök 's tehetségekkel fölruházott, millyekkel ha vissza nem élnek, boldogságukhoz végtére jutniok kell, 's így észrevehetjük nagy kegyü adományit, bölég dúsulvák; kiváltkép az emberrel, szépen idomult testtel, remekes tagokkal 's inzattal, belé ihlett lélekkel 's szabad akarattal őt meg ajándékozván, fölötte nagy jóságát, kegyelmét 's irgalmát közlötte. Tehát gyer-

meki alázattal 's türelemmel szenvedjük büntetését, 's legszerencsétlenebb inségünkben vigaszt nyújtson e' gondolat, hogy fenyítéki csupa atyai jóság 's irgalomból erednek.

כִּי אֶת־אֲשֶׁר־יֵאָהֵב יי „Csak szeretetből fedd
וְכִנָּה יוֹכִיחַ, „Isten mint atya, ki fiát
אֶת־בְּנֵי יִרְצֶה „Jobbitni akar.“

(Peldabesz 3 f. 12 v.)

K. Mit tesz: Isten iríthatlan?

F. Csak a' gyarló embernek vannak szenvedélyei, mellyek földi hiányát elteljék, de Isten, a' minden tökélyek' tökélye, kinek lénye szeretet, jóság, kegyelem, malaszt, igazság 's rény, Ó hozzá mulandó ember' szenvedélyiből, gyülelet, boszszú 's harag egy fikarcz sem férhet, 's a' képleges mondatok, hol haragvása emelittetik, annyit tesz, mint egy fölötte jóságú, ki sérelmét inkább egy haragos indulatba ejti, mint sem hogy boszúlja, vagy szemére hányja. Ezen okból, hogy Ó hozzá hasonlók legyünk, szenvedélyink', első gerjelmét fojtani, hogy terjengő lobra ne kapjon, legszentebb kötelességünk.

כִּי לֹא אֵל־חָפֵץ רָשָׁע „Mert te Isten el nem
אֶתָּה לֹא יִגְדֵךְ רָע „tudsz követni roszt,
„mivel semi rossz nincsen
(Zsolt. 5 f. 5 v.) „lényedben“.

K. Mit tesz az: Isten könyörülettele?

F. Hogy Ő minden teremtmény, a' legalacsonyabbik' sorsát, végső boldogulásra irányozó, fön-tartja 's igazgatja, 's minden veszélytől atyai véd-del ója meg; és ha rossz cselekedetünkre szomorú for-bátot rendel, legmalasztosb' könyörülettel 's szánakozással óhajta jobbulásunkat, 's ezt esz-közölvén, mennyei írral legott behegeszti ejtett sebünket, 's jó és örvendetes jutalmat következ-tet. Tehát mi is embertársunk' szenvedése 's gyász állapotjában sajonnak 's könyörük legyünk iránta, 's jótékonyan nyujtsuk az oktalan állatoknak is a' szükségest és enyhet jármos munkájok után, 's ok nélkül ne nyagassuk őket. Mert:

טוֹב־יְיָ לְכֹל וְרַחֲמָיו
עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו „Jóságos az Ur min-
denik iránt, 's könyö-
(Zsoltár 145 f. 9 v.) „rúsége terül el minden
„művén“.

K. Mit tesz az: Isten igazságos?

F. Noha irgalmas, kegyes, iríthatlan 's kö-nyörü, de szent 's igazságos bíró is Ő, és ezen tulajdonságai soha küzdelemben nem állnak. Ő min-den jó cselekedetünket örvendtető 's boldogító kö-vetkezésekkel jutalmazza; rossz tényünket 's gon-dolatunkat, keservet 's nyomort támasztván, gyü-löli 's utálja, 's fölötte kegyü 's irgalmú türelem-mel várja a' gonosz visszatérését 's jobbulását; de ha makacson elballag rossz utjában, hogy fenylték

által vissza tartóztassa, érdeme szerint bünteti meg.

בִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת , „Nem kedvtelésem a'
 חַמַּת נָאִם יְיָ אֱלֹהִים , „hünös' halála, mondja
 וְהָשִׁיבוּ וְחַיּוּ , „az öröklétü Isten. Tér-
 „jetelek vissza 's boldogul-
 (Ezech 18 f. 32. v.) „jatok“.

K. Mit tesz: ezeredig tart malasztá?

F. Ha valaki életpályáját rény, kegyes 's istenfélő tettekben végezte el, annak utódjainak ezeredig izben a' fölötté jóságú 's malasztú Isten áldást 's üdvet nyujt. Mivel ős-atyáink, Ábrahám, Izsák 's Jákob a' jót 's rényt elköverték, minékünk ivadinak törvények 's hitszabályokat nyilatkoztattott, 's emezekkel örök üdv, áldás 's boldogság a' földre szállittatott.

חֲכַדֵּי יְיָ כִּי לֹא-תִמְנוּ , „Az Ur' malasztá vég-
 כִּי לֹא-כָּלּוּ רַחֲמָיו , „telen. irgalma soha nem
 „szünendik“.
 (Panasz-dalok 3 f. 23 v.)

K. Mit tesz: Isten bocsát bünt, vétket 's gonosztétet?

F. Ha szent törvényeit 's hitszabályait megszegtük, 's atyai jóságával visszaéltünk, azonnal örök kárhozatra nem taszit bennünket; sőt mivel Ő irgalmas 's kegyes, ha üzött büneinket valljuk, bánjuk 's fekete tényét megösmérjük, ha szívünk' fenekéböli töredelemmel a' rényhez megintileg simu-

lunk, megtért fiaí' elkövetett gonoszát tökéletesen megbocsátván, szánakodó 's könyörületes karja rebbeg feléjük, 's az érdemlett büntetés' helyét boldogság 's üdv foglalja el. Tehát bünösök lévén, forduljunk vissza a' rény 's erkölcshez; mert Ő, a' csupa irgalom 's malasztból álló lény vétkünetet megbocsátja, ha azokat megbántuk, 's valódilag megjobbitottuk magunkat.

לֹא מִכִּסֵּה פְשָׁעָיו לֵאמֹר וּמִדֶּרֶה וְעֵינָיו יִצְלִיחַ, „Ki vétkét ipallja nem boldogul, de kegyével részesülend az, ki megvallja 's magát jobbitja.

(Peldubeszédek 28 f. 13 v.)

K. Mit tesz: Boszút soha nem áll?

F. Mint már érintve van, hogy csak mulandó embernek szenvedélyek sajátja, de Isten csupa jószág 's könyörület, 's ha valaki szerencsétlen eseményre akad, mint atya ki fiát hurogatja, 's jobbulását vágyja, illyeg czéloz Ő feddésével a' rényhezi visszatérésünkre. — Azért mi is legyünk könyörük 's irgalmasok azok iránt, kik vétettek ellenünk, 's bennünket sérelmeztek, sőt ellenségünket is a rajtunk elkövette roszért halmozzuk jótékonyságokkal, millyek által törekedjünk, szeretetét 's erántunk viseltetendő hajlomát megnyerni.

לֹא תִשְׁנֵא אֶת-אָחִיךָ בְּלִבְבֵיךָ, „Ne gyüldömbertársadat szivedben, a' jóra igazítsd, 's a' bánta-

אֶת-עַמִּיתְךָ, וְלֹא תִשָּׂא „lomra ne ügyelj, ne
 עָלָיו חַטָּאת לֹא-תֵקֵם „boszúld meg, 's ne loh-
 וְלֹא-תִטֵּר „bantasd szemére“.

(Móz. 3 k. 19 f. 17-18 v.)

(Ez utolsó vers' fejtenyét bővebben láthatni Talmud Joma
 28 lapjában).

K. Mellyek egyéb tulajdonságai Istennek?

F. Mint előadjuk következő magasztalás-vers-
 ben:

1. אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ Egyetlen Istenünk,
2. גָּדוֹל אֲדוֹנֵנוּ fűnséges Urunk,
3. קָדוֹשׁ mindszent, és
4. וְנִגְרָא שְׁמוֹ neve rettegető.

K. Mit tesz az: Istenünk egyetlen?

F. Mivel Ő minden erök', hatalmak' 's töké-
 lyek' egyeteme, 's létét idő 's tér nem korlátozza,
 következőleg több illy lények egyszer'smind egy idő
 vagy egy térben nem lehetnének 's ez okért csak
 egy lehet. Tehát csak egy Istent imádunk 's ma-
 gasztalunk, 's mint ezen egy Isten, egy atyának fiai
 benső szeretettel 's kölcsönös tetszékenységekkel
 hajoljunk egymás iránt.

” שְׁמַע יִשְׂרָאֵל! „Izraël halljad! Urunk

” אֱלֹהֵינוּ ” אֶחָד „Istenünk egyetlen-egy“.

(Móz. 5 k. 6 f. 4 v.)

F. Mit tesz az : fönséges Urunk ?

K. Hogy Ő nem mulandó testből, hanem fönséges szellem, csupa lélekből álló lény.

K. Mit tesz : Isten csupa szellemi lény ?

F. Ő, kinek fönsége minden emberi fogalmakat 's képzeményeket felülhalad, ki sokkal fönségesb, mintsem mi gyöngé eszméletünkkel tökéletesen észre vehetjük, ki minden jóság 's irgalom, hatalmak 's erők, tökély 's magasztosság' kútfeje, csak jót 's tökélyt követhet el, mivel sz. lénye csupa szellem, lélek 's gyarló földű részek nem állnak nála, mint jó elleni akadályok vagy a' rosztal ingerek. Tehát, őt testi érzékeinkkel, hallás, látás, szaglás, izlés 's tapintással csak testi vagy földi tárgyakat, de a' szellemi erőket nem észlelhetvén, Isten, test nélküli csupa szellemi lényt földi lakunkban, semikép teljes fellengőségében 's nagyságában észre nem vehetjük.

כִּי לֹא רָאִיתֶם כָּל-

„Mert semi idomot nem

• תָּמוּנָה „láttatok Főle“.

(Móz. 5 k. 4 f. 15 v.)

K. És hogyan kell értenünk ezen mondatokat, hol Isten' testi részeiről szó fordul elő ?

F. Mivel nekiünk, gyöngé tehetségünknel fogva, Fölségének fellengőbb lelki tulajdonságait más-kép mint földi képleges szólammokkal nem lehet fejtenünk, tehát az előforduló mondatokbani szemek-

kel gondviselése, fülekkel mindenütsége, kezekkel mindhatályosága, 's valóságárolí Mózes világosló képzete idommal jelentetik, és ez értelme e' versnek:

וַתִּמְנַת יְיָ יְבִיט׃ „Isten idomát látá“
(Móz. 4 k. 12 f. 8 v.) (Mózes).

K. Mit tesz az: Isten mind szent?

F. Hogy Ő mindég csak a' jót kedveli 's elköveti, a' rosztat pedig utálja 's soha meg nem teheti, söt tölünk, ha gonoszságot üzünk, eltávozik; ez okból belénk ihlette a' lelkiösméretet, melly untalan nekünk sűg, 's bennünket unszol, hogy szentül éljünk, és ha jót teszünk egész lényünkön egy tolmácszhatlan kéj 's megelegület foly le; ha rosztat ellenben benső epeztes 's bűs furdalattal tölti el.

קְדוּשִׁים תְּהוּוּ כִּי „Éljetek szentül, va-
קְדוּשׁ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם „lamint én Istenetek szent
(Móz. 3 k. 19 f. 2 v.) „vagyok“.

(Lásd Rasi magyarázót Móz. 3 k. 11 f. 44 v.)

K. Mit tesz az neve rettegető?

F. Mivel Ő egy időben mindenütt jelen lén, cselekvő 's munkás hatalommal minden helyen működén, az egész világot folytonnan 's mindenütt föntartja 's kezeli, és ha csak egy perczet elmulasztaná, mind visszarogynék előbbeni semiségebe: tehát rettegjünk tényink' jelenvaló ta-

núja 's birája előtt ; mert ha a' legrejtékesb zugában a' világnak lapangunk , ha olly helyébe , mellyet soha emberi nyom még nem tapodt , illanunk el , de Ó , hol semi szem nem pillanthat , a' szivek' legmélyebb redőit , az elménkben forgó véleményeket szemléli 's tudja , és érdem szerint , a' jóra jó , a' rosza pedig rossz következményeket rendel.

” בְּכֹל-מָקוֹם עֵינַי י׃ „Isten pillantatja min-
 צִפּוֹתַי , רָעִים וְטוֹבִים „denütt jelen , a' rosztat
 „mind a' jót látja“.
 (Példabeszédek 15 f. 3 v.)

Harmadik Szak.

A' kötelességekről.

BÉVEZETÉNY.

K. Hányfélék a' kötelességek?

F. Négyfélékre osztatnak föl: Istennek, önmagunknak, embertársinknak 's honunknak tartozó kötelességekre.

K. Mit tesz az: kötelesség?

F. Minden tény 's gondolatnak, mellyet rény 's erkölcs vagy a' sz. írásbani Isten-nyilatkoztatotta parancsok javálnak, véghezvitele; ha pedig azt öntudatunk vagy hitünk' szabályai roszalják és elnemkövetésére ösztönöznek, ekkor kikerülése kötelességünk.

Első Czikk.

Istennek tartozó kötelességeinkről

K. mellyek Istennek tartozó kötelességeink?

F. 1. Mély tisztelettel hajoljunk iránta, azaz: hogy végtelen tökélyeit 's magasságát észlelni, törekedjünk, 's ezen nemes érzemény életmódunk 's magaviseletünknek vezérfonalaul szolgáljon, ugy

hogy minden cselekedetünket 's véleményünket Ő iránta viseltető legmélyebb tisztelet áthassa, és Ő tőle nem mint rab kényurától, hanem mint fiú szeretett atyjától remegjünk. Azért:

2. gyermeki alázattal türjük 's szenvedjük a' bal 's szerencsétlen eseményeket, és hitünk' alapjául tegyük ez erős gondolatot, hogy Ő a' legbölcsebb 's kegyesebb lény mindenre a' legjobb végeztelul irányoz, 's hogy csak Ő leginkábbára tudja, mi javunk 's boldogságunkra szolgál: tehát sorsunk' kezelését Ő rá a' tömérdek világok' nagy kormányozójára 's atyai gondviselésére bizzuk meg, 's Dáviddal kiáltozzunk:

הֲנִי יַעֲשֶׂה לִי כְּאִשֶּׁר   „Im itt vagyok! cse-
 מִיטֵב בְּעֵינָיו   „lekedjél velem, a' mint
 (Sámuel 2 k. 15 f. 26 v.)   jónak tartod“.

3. Hogy sz. lényéhez őszinte 's mélyérzetű szeretettel vonzzunk, 's Őt minden anyagi 's szellemi adányunk' minden földi 's sirontúli javunk' jótékony ajándokozóját mind azok fölött szeressük, és minden alkalmat mohón ragadjunk meg, hol rény 's jótétek' kivitele által, benső szeretetünket 's tiszteletünket vele elhíthetnünk lehet.

וְאַהֲבַת אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ   „Szeresd Istenedet szí-
 בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ   „ved 's lelkedből, 's min-
 וּבְכָל-מְאֹדֶךָ   „den javaid fölött“.
 (Moz. 5 k. 6 f. 5 v.)

4. Minden jó, mi minket elér, ezen érzeményt gerjessze benünk, hogy érdemetlenül, csak jótékony bőáldású keze nagykegyelműen 's irgalmúan osztogatja velünk. Neki ezokért benső szivünk 's lelkiünköl a' legfőbb érzetü hálát áldozzuk, és az jótévéleg nyujtott adományait a' legnemesb modorban, általok magunkat Ó hozzá naponnan hasonlóbba tennünk, használjuk. És

5. mivel Ó minden sorsunk' ura 's kezelője tehát legszentebb kötelességünk ez, hogy tényeink 's viseletünk' vezérfonalául vegyük parancsait 's akaratjait, és erkölcs, erény 's sz. nyilatkozata' igényleteit szívesen 's örömet beteljesítsük; mert Jákobbal magasztalhatjuk:

קִטְנֹתַי מִכֵּל הַחֲסִדִים

וּמִכֵּל הָאֱמֶת, אֲשֶׁר

עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ.

(Móz. 1 k. 32 f. 11 v.)

„Milly csekély vagyok

„minden kegyelem 's hü-

„ségre, melyet közöltél

„szolgáddal“.

K. Isten sz. lényére nézve van e' szüksége tisztelésünk 's magasztalásunkra?

F. Mivel Ó benne minden legmagasztosb tökélyek, erők 's hatalmak erednek, lehetetlen hogy gyarló mulandók' tisztelését 's magasztalását más célból kívánná, mint hogy abban ő- legjobbjuk létesüljön: hogy rényes 's erkölcsös tények' 's sz. parancsai kivitelében tökéletesbülésüket, 's jobbulásukat, evvel együtt valódi boldogságukat leljék meg.

לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹתַי׃

וְאֶת־חֻקֹּתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי

מֵצִוְךָ יְיָ, לָטוֹב לָךְ.

(Móz. 5 k. 10 f. 13 v.)

„Tartsd meg Isten pa-

„rancsait 's szabásait,

„mellyeket én neked ma

„rendelek, mert csak te

„javadra adatnak“.

Második Czikk.

Önmagunknak tartozó kötelességekről.

K. Mellyek önmagunknak tartozó kötelességek ?

F. 1. Önsorsávali megeléguület.

2. Vagyonunk' bölcs használása.

3. Cselekvőség 's szorgalom.

4. Mértékletesség.

5. Jókkali társalkodás.

6. Türelem 's hajlékonyság. 'S

7. Szerénység.

Szembeszökő ellentiségben állnak:

1. Irigy.

2. Fűsvénység.

3. Tunyaság 's hanyagság.

4. Mértékletlenség.

5. Rosz társaság.

6. Harag 's bosszúvágy. 'S

7. Kevélység.

K. Mit tesz : önsorsávali megeléguület ?

F. A' ki önsorsával megelégszik, napi kenyé-
rét, ha szűken 's fukáron is élelmezi, ha annak
fáradozó fölhajászta hő izzadást is facsar ki hom-

lokának, de Ő, ki másoknak Isten' sz. Igazsága nálánál bővebben áldotta vagyonát teljesen szívelvén, 's kaján semekkel utána nem sovárogván, benső boldogsággal élvezi; mivel a' munka 's megelégtetés a' legkellemesb illatokkal, étvágyát előmozdítólag, fűszerezik, 's a' legünnepélyesb lakomává teremtik. Ellenben

Az irigy

lelkünk, szívünk 's egész lényünk fonyasztó 's esökkentő kórvésze, mellynek dühös mérge addig nem szűnik működni, míg minden inzatunkat át nem hatja, fenekig rongálja, 's végtére az enyészet felé czipeli.

תִּי בְשָׂרִים לֵב מֵרַפָּא׃ „A' megelégtült szív ép
 וְרֵקֵב עֵצְמוֹת קִנְיָהּ׃ „testet szerez; de mérges
 „fene a' kajánság“.

(Példabeszédek 14 f. 30 v.)

K. Mit tesz az: vagyonunkat bölcsen használni?

F. Minden földi javunkal, csak ez okból Isten bennünket ajándékoz föl, hogy mind magunk' mind élettársink' hasznára 's boldogságát előmozdításra fordítsuk, 's hól bajok 's nyomorok letelepedtek, azokat jótékony adakozás 's szives segélyek által, elhárítani, soha el ne késsük.

A' fősvény

ellenben abban leli kéjét 's örvendetét; ha száz-

szor naponnan számítja pénzét, és eme' bálványát pillantásban gyönyörködhetik. Következőleg emberiségét fölszólító hang miatt füle bedugul, 's a' segedelmét esdeklő kezeket üressen vissza suhintja, 's így nem csak hogy valós célját 's hasznát a' földi birtokoknak utól nem éri, sőt öntestének a' szükséges táplálatot 's némelykori kedves éledeletet, hogy csak aljas szenvedélyének elégtételt nyujthasson, soha zsugori lelkülete nem sziveli, és majd a' legmostohább sorsúnál Ó mazurább, nyomorultabb életmódot visel.

וְכִלִּי בְּלִי רָעִים, הוּא
 זְמוּת יַעֲזֵ, לְחַבֵּל עֵינַיִם
 בְּאִמְרֵי שִׁקָּר.
 („A legrútabb szerek-
 „kel bir a' fűsvény, csíny
 „gondolata, ármányos be-
 „szédekkel zsarolja a'
 „szegényt“.)
 (Jesái 32 f. 7 v.)

K. Mit tesz: cselekvőség?

F. Az emberi hivatásban 's kitűzöt céljában fekszik már az untalani mozgás 's fáradhatlan cselekvőség 's iparkodás; mert csak ez teszi valódi éltünket, ha a' folytábani időt jóformán 's az előforduló ügyeket szorgalommal használtuk. De

a' tunyaságot

mindég kinzó unalom kíséri, mivel az idő' hézagát, melly a' munkára szánva van, bé nem tölti, 's így nagy ürében lézengvén, mind hogy idegjeit 's izma-
 it bádjasztja, és a' valahái munkálandásra tehet-

lenné teszi, mind pedig a' dolog' szünteleni nélkülzetében csak rossz 's gonosz véleményeket alakít össze, 's sok bűnök elkövetésére szert ad. Hozzá járulván szükségivel el nem látása, melly mazzurságot származtatva, csak keserves bűt 's sa nyart idéz elő fejére.

תַּאֲוֹת עֵצֶל תְּמִיתָנוּ „Szenvedélyében el-
 כִּי־מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת „mulik a' lajha; mivel
 „kezei nem akarnak sze-
 (Példabeszédek 21 f. 25 v.) „rezni“.

K. Mit tesz az: mértékletesség?

F. Az által testünket épen 's egészségesen fön- tartjuk, 's így ezt baj nélküli állapotunk nem háborgatván, lelkiünket tehetössé teszi, hogy tökélyeshülését, 's jobbulását eszközölheti: mert nem élünk, hogy éldelejünk, hanem éldelelünk, hogy él- jünk. De

a' mértékletlenség

buja, pazérlás, orozás 's más utálatos vétkek- re csábít bennünket, és testünket bajos nyava- lyákkal 's kínos metelyekkel borítja be, és anyagi részünkkel folyvásti foglalatosság a' szellemiét, lel- kiünket kábítván, tökélyét eléréndésében hábor- gatja, 's cselba vett végirányát semisíti.

לֵץ תַּיִן, הַמָּחַ שְׂכָר, „Gunyoló a' bor, má-
 וְכָל־שִׁוְהָ בּוֹ לֹא יִחְבָּם „morzó ital nyugtalanító,
 „s kedvelői soha sem
 (Példabeszédek 20 f. 1 v.) „okulandnak“.

K. Mít tesz: jókkali társalkodás?

F. A' ki jók 's erényesekkel társalog, 's csak olyanok' tarsaságára eseng, hogy hozzájok, szemei előtt lebegő tiszta erkölcsű 's erényü tényeikkel vetélykedvén, magát hasonlóvá tehesse, végczélját, jobb 's tökélyesb lennie, el is érendi.

A' rosz társaság

ellenben észrevétlenül elragadoz benünket vész-dús örvényébe, érzékinket minden jó 's szép' behatálya ellen tompítja, 's a' leggonoszb vétkeket 's büneket származtat. Kecstele csábbal ámitja a' tapasztalatlan ifjonzot, 's ennel óvakodóbban szemfüleskedjék a' világrai első fölléptekor: mert vajha! ha dühös magva lelkébe suhant, 's gyökeket vert, mellyek csak gyötrelmek 's fájdalmakra, zsongúlnak. Ezokért mind a' jámbor Dávid, mind bölcs fia Salamon rosz társalgás elleni megfeddés-sel kezdik könyveiket.

Dávid monda:

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ, אֲשֶׁר	„Üdv az embernek,
לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים,	„ki gonoszok' tanájába
וּבְדַרְךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד,	„nem lépett, hünösök'
וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יָשָׁב.	„utján nem állott, 's bot-
(Zsoltár 1 f. 1 v.)	„rányosok' csoportában
	„nem ült“.

'S Salamon ekkép' int:

בְּנֵי אִם יִפְתּוּדָה תִּטָּאִים

„Fiam! ha gonoszok

אֶל-תִּבְנֵה

„elcsábítani akarnak, ne
„figyelj rájuk“.

(Példabesz. 1 f. 10.)

K. Mit tesz: türelem 's hajlékonyság?

F. Nemcsak hogy ezek minden szerencsétlen
balságban nyujtnak enyhet s' vigaszt, sőt minden
ember' szeszélyeihez magunkat szabván, viszonti-
lag kedveztetéssel 's szerettetéssel részesülen-
dünk. De ha

h a r a g ' s b o s s z ú v á g y

szenvedélyünké vált, amaz egészségünket tönk-
be ejti, lelkünket kábitja és tökélyt 's végboldo-
gulást elérendésére tehetlenné teszi; és emez a'
legirtóztatóbb 's borzalmash bün, mellynek gyámo-
lója önkárára az egész világtóli gyűlöltséget, utá-
latot, megvetést 's kárhozatot von fejére.

אֵיךְ בְּעֵסוֹ

„A' bolond azonnal ha-

וְנִכְסָה קִלּוֹן עָרוֹם

„ragra gerjed, de a' sé-
„relmét elfeledő okos“.

(Példabesz. 12 f. 16 v.)

K. Mit tesz: szerénység?

F. A' szerénység Isten 's ember előtt tetsze-
tős, 's annak birtokosát mindenki kedvezi 's szere-
tettel és tisztelettel tetézi. Ellenben

a' kevély

gőgjével dölýföngvén, és az alábbvaló sorsúakat

megvetvén, csak ön magára rója mindeneknek gyűlöletét 's utálatját, és főnhéjazkodó személyének körébe senki tolakodni sem mervén, sem akarván, rideg boldogtalan életet viselnie kényszerítettik.

לפני-שָׁבַר נֶאֱמַר, וְלִפְנֵי
 כְּשֶׁלֹּאן גְּבַה רֹחַ „A' boldogtalanságot
 „dölyf előzi, megbukás-
 „ba rohan a' gögös lel-
 „kületü“.

(Ugyanott 16 f. 18 v.)

Harmadik Cikk.

Embertársinknak tartozó kötelességekről.

K. Honnan tudjuk, hogy valamivel le vagyunk kötelezve egyik a' másik iránt?

F. Ha a' világot 's rendeléseit szemügyre veszük, hol belénk Isten helyezte szükségeink már kényszerítnek bennünket a' kölcsönös közölkedésre, azon eszmét ócsítja bennünk; hogy nem csak valódi boldogságunkat szerzi az emberekkel társalgás; sőt annak nélkülében buk 's unatkozás közt szömpölyögne el vassulyú, komor éltünk. — Minden állat egyedében leli már egész világát, 's szükségessé teszi, mások segedelme nélkül, egyedül a' természettől nyeri, és azokkal együtt örömet 's boldogságát: holott az ember, kinek szükségei 's boldogsága elleni gátok mindenünnen föltűnnek, 's csak összes erővel, egyezett halommal képesülhet, e' nagy föladatot, hogy földet, tengert, vad 's sze-

li d állatot hódítson, 's az egész világon uralkod-
jék, fejteni, és véghezvitelére szert tenni.

Tehát a lkottatásánál monda Isten:

נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ,	„Teremtsünk embert
כְּדְמוּתֵנוּ, וַיֵּרְדוּ בְּדִגְתַּי	„alakunkra, idomunkra,
הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם	„s hogy uralkodjanak
וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ.	(többes szám, azaz: egye- zett erővel.) „a' tenger' „halain, az ég' madarain,
(Móz. 1 k. 1 f. 26 v.)	„s az egész földön“.

K. Mellyik embertársinknak tartozó köteles-
ségek' alapja?

F. Ki Istent szive' fen ekéből szereti 's tiszteli,
az Ő idomára 's képerre alkatott teremtményeket is
tisztelni 's szeretni fogja, és csak azt velök köz-
leni, a' mit önmaga' boldogságára ohajtana, azt pe-
dig, mi kárává válna, soha sem tenni nekik; mert
egyenlően, közösen tervezte kegyes mennyei atyánk
végboldogságunkat, 's itten kivivott érdemekért az
öröklétben éldelendő jutalmakat. Tehát irthatlanul
oltsuk szívünk- lelkiünkbe a' felebaráti szeretetet,
melly Isteniével egybeolvad. Nyájas jótétek 's se-
gélyek által könnyítsünk kölcsönösen e' földi komor
pályánkon: mert ez erős láncz köt össze benünket,
és hat a' mennyekbe; honnai szerető Atyánk' bő
kezeből töménytelen nagyirgalmú áldások 's üdvök
ránk flaira leszivárognak. Akiba a' jeles erkölcs-
tanár ez volt tehát közszólama:

„וְאַתְּ כֵּת לְרַעַךְ כְּמִיךָ” „Szeresd embertársasá-
 (Móz. 3 k. 19 f. 18 v.) „dat mint tenmagadat“.
 „זֶהוּ כְּלָל גְּדוֹל בְּתוֹרָה” „Ez elve hitünk- er-
 (Lásd Talmud Sabbath 36-ik „kölcünknek“.
 lapját.)

K. És kicsoda embertársunk?

F. Minden embernek egyenlő lette 's vége; amazonos idoma 's természete; egymáshoz hasonló szükségei 's gyarlóságai; egy láthatlan, minden jó 's tökélyes tulajdonságokat elérhetésre adányzott lelke, 's ezen egy célja van, hogy mind önmaga' mind mások' boldogságát elősegélni, legiparosb törekvése legyen: az okért minden ember, legyen bár millyen vallású, vagy millyen nemzetből származatú, felebarátunk' nevét viseli; sőt az Egyiptombeliek kik sikartak 's zaklattak benünket, és az Edomiták, kik legelőször állományunkat rongálni vágytak (רִיעַ és אֶח) felebarátnak neveztetnek.

(Lásd Móz. 2 k. 11 f. 12 v. és 5 k. 23 f. 8 v.)

„הֲלֹא אֵב אֶחָד לְכֻלָּנוּ” „Hisz egy atyánk van,
 „הֲלֹא אֵל אֶחָד בְּרֵאֲנוּ;” „egy Isten teremte be-
 „מִדּוּעַ נִכְבֵּד אִישׁ בְּאַחֵיו” „nünket: miért cseleked-
 „לְחַלֵּל בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ?” „jünk egymás iránt cse-
 „(Malachi. 2 f. 10 v.) „lesen, hogy atyáink'
 „frigye szétbontódjék?”

K. Mellyek egyéb, felebarátunknak tartozó kötelességeink?

F. 1. Adakozás,

azaz: ha vagyonunkból, mellyet Isten csak e' célból nekiünk nyujt, hogy mind magunk' mind mások' boldogságát avval alapítsuk, örömet 's anyit, mint tőlünk kitelhetik, az alábbvaló sorsúakkal közöljük.

2. Készség,

hogy ha embertársunkat valahol kár vagy egyéb kedvetlenség lapangva feddi, kész 's tetszékeny szolgálattal ott kell teremnünk, neki a' történendő esemény felül intést adni, 's így óvakodására szert tenni.

3. Nyájasságot,

követünk el, ha mindenik iránt nem csak tényekben tiszteletünk 's becsületünkkel, hanem a' társalgási illedelem azt óhajtja tőlünk, hogy nyájas beszédekben 's édesded szolamokban mutatkozunk.

4. Békeszeretet,

nyilatkozik, ha annak, kivel érintkezési viszonyokban élünk, fara szeszélyeit 's megátalkodó kedéyleit inkább tűrjük, mintsem hogy czivakodás 's versengésre fakadjunk, 's béketlenségbe essünk. Tehát legyünk

5. engedelkenyek;

feledjük el a' felebarátunk rajtunk elkövette sérelmet 's igaztalanságot, inkább keressük békében 's kedvezetes beszédekben szeretetét 's tiszteletét vissza nyerni, és sikeresül törekvésünk, tiszta barátul vonzand ő hozzánk, és kettőztetve zsenyüend iparkodásunk gyümölcse.

6. Igazságszeretők,

vagyunk, ha úgy beszélünk, mint gondolunk, álnokság vagy hazugság soha ajkunkat meg ne szállja, minden tárgyat, úgy a' mint tudjuk, ábrázoljunk le, 's soha kápráztató 's szemfényvesztő festékekkel meg ne ékesítsük. Ez oknál fogva

7. igazak

legyünk, azaz: legyünk ura szavunknak, ha valamit ígértünk, végrehajtását el ne mulasszuk, és ezt tárgyoló viseletünket, illyleg intézziük mint Sámáj a' hit-tudor oktat:

אָמַר מְעַט, וְעֵשֶׂר
 תְּרַבֶּת׃ „Igérj keveset, 's tégy sokat“.

vagy mint Salamon fejti:

טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תְדַוֵּר,
 מִשֶּׁתְּדַוֵּר וְלֹא תִשְׁלַם׃ „Inkább ne ígérj, mintsem hogy ígérsz, 's be nem teljesited“.

(Préd. 5 f. 4 v.)

K. Az idegenekre nézve mit parancsol hitünk?

F. Hathatósan köti ezt lelkiinkre következő szólamokban:

וְכִי יָגִיד אֶתְךָ גֵר
בְּאֶרְצֶכֶם, לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ,
בְּאֶזְרַח מִמֶּנּוּ יִהְיֶה לָכֶם
הַגֵּר הַזֶּה אֶתְכֶם וְאֶתְבַּתְּ
לוֹ כְּמוֹד, כִּי גֵרִים הֵייתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם.

(Móz. 3 k. 19 f. 33-34 v.)

תִּקְהָל! תִּקְהָ אַחַת לָכֶם
וְלִגֵּר הַזֶּה תִּקְרַת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם, כִּכֶּם כִּיִּגֵר יִהְיֶה
לִפְנֵי יי תוֹרָה אַחַת
וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם
וְלִגֵּר הַזֶּה אֶתְכֶם.

(Móz. 4 k. 15 f. 15-16 v.)

„Ha jövevény tartózkodik földetekben, ne zaklasd, mint a' honban lakó így legyen az idegen is. Szeresd őt mint 'tenmagad', mert idegenek voltatok Egyiptomban. Én Istenetek vagyok (ki ezt megszegőt büntetendi.)

„Gyülekezet! Egyenlő rendszabálytok van mind nektek mind az idegennek, ki köztetek mulat örökig minden nemzedéktekben, mind ti, mind az idegen egyenlők Isten előtt. Egy törvényetek egy jogotok legyen nektek és a' jövevénynek, ki köztetek lakik“.

K. Mire kötelez hitünk benünket az ellenre nézve?

F. Mint több helyeken részletesen elő van adva:

כִּי תִפְנֵעַ שׁוּר אִיבָךָ
 או תִּמְרוּ הַעֵרָה, הַשֵּׁב
 תִּשְׁיִבְנוּ לוֹ, כִּי תִרְאֶה
 חֲמוֹר שֶׁנֶּאֱפָךָ רִבֵּץ תַּחַת
 מִשָּׂאוֹ, וְחִדַּלְתָּ מֵעֹזב לוֹ:
 עֹזב תֵּעֹזב עִמּוֹ.

(Móz. 2 k. 23 f. 3-5 v.)

עִם-רָעֵב שֶׁנֶּאֱפָךָ,
 תֵּאֱכִילְהוּ לָכֶם, וְאִם-צָמֵא
 הִשְׁקֵהוּ מַיִם.

(Példab. 25 f. 21 v.)

בְּנִפְלֵ אֹיִבֶיךָ אֶל-
 תִּשְׁמַח, וּבְכַשְׁלוֹ אֶל-יִגַּל
 לָבֶךָ; פֶּן יִרְאֶה יֵי, וְרַע
 בְּעֵינָיו.

(Ugyanott 24 f. 17-18 v.)

„Ha ellened' bolygó
 „ökrére vagy szamarára
 „akadsz, hajtsd haza ne-
 „ki. Ha szamarát sulya
 „alatt tikkadva látod, vi-
 „gyázz őt így hagyni; in-
 „kább segélj fölemelni“.

„Éhül ellened, vágj ke-
 „eyeret neki, nyujts ne-
 „ki vizet, ha szomjazik“.

„Esik ellened ne ör-
 „vendj, 's botlásán ne
 „örüljön szived; mert lát-
 „ja azt az Öröklény, ki
 „ezinknek tartja,„.

K. És miképen bánjunk vele engesztelést nyeren-
 dő?

F. Ha valaki tőlünk megsértettnek tartja magát,
 kapva kapjuk az első alkalmat, hol előtte mente-
 göznünk, őt személyünkbeni tévedése felül, és ő-
 szinte, nyilt 's egyenes viseletünk által vélte ellen-
 zékjét vele elhívetnünk lehet; ha pedig más minket

bántott, legott feleslés 's szóváltásra ne gerjedjünk, 's a' lobra könnyeden kapó indulathoz ne szítsunk még parázst; inkább őt engesztelendő 's vele kibékülendő szende 's nyájas beszédek és tetszőkeny tényekkel simuljunk hozzá, mert csak ez által őt megint barátunkká változtathatjuk.

שָׁכַל אָדָם הָאָרֶץ אִפּוֹי

וְתַפְאֵרְתּוֹ עֵבֶר עַל פְּשָׁעוֹ

(Ugyanott 19 f. 11 v.)

„A józan eszü türel-

„mes, a' bántalomra nem

„ügyelő dicséretet érde-

„mel“.

Negyedik Czikk.

Honunknak tartozó kötelességekről.

K. Mellyik honunk, 's mit tartozunk iránta?

F. Azon föld-tájhoz, hol születünk, letelepedünk, 's sirunkig mulatni szándékozunk; hol adott bölcs törvények alatt óltalmat 's védet élvezünk; 's hol hasznos intézetek 's rendelmények alkalmat nyújtnak tökélyesbülésünket, jobbulásunkat, 's lélek-adányink' fejlődését kieszközölnünk, forró szeretettel 's benső vonzalommal ragaszkodjunk, 's annak közjavát, azon lakó társaság' 's alkotmányának boldogságát czélja felé hajtani: önmagunk' vagy családunk' hasznát leséssel pedig, ha abból következhetendő közkár tiltja, ne aljaskodjunk; sőt hatályosan adja hitünk lelkünkre, hogy a' mi közboldogságára az állománynak szolgál, ha értékünk,

vérünk, ha életünkbe is kerül, egy percziglen sem szabad elmulasztanunk előmozdítását.

וְדַרְשׁוּ אֶת-שְׁלוֹם	„Iparkodjatok eszkö-
הָעִיר, אֲשֶׁר הִנְלִיתִי אֶתְכֶם	„zölni az állomány' javát,
שָׁמֶר; וְתִתְפַּלְלוּ בְּעֵדָה	„hová veze'telek benete-
אֱלֹהֵי, כִּי בְשְׁלוֹמָה	„ket: könyörögjeteK érte
יְהִי לָכֶם שְׁלוֹם.	„az Urnak, mert az ő
	„boldogságában a' tiete-
	„ket is lelenditek“.

(Jerémias 29 f. 7. v.)

K. Mellyik honunk iránt viseltető kötelesség?

F. Hogy böles 's kegyes törvényeit, mellyek e' szempontból indulnak, hogy mind az egész álladalmi alkotmány', mind pedig minden egyes polgár' javát alapítsák, szorosán 's pontosan, minden ürügyet mellözve, teljesítsük 's véghez hajtsuk, és inkább a' legkedvesbünket, mintsem hogy ezeket sértnök: és mivel a' törvényhozás 's annak kivitele elmés, mélylátó, igaz 's erényes férfiakat igényel, 's csak olyanok iktattatnak be hatóságokba; tehát a' legalázatosb engedelmességgel, legbensőbb nagyrabecsülettel 's legforróbb hála- 's köszönet eredményekkel irántuk kell viseltetnünk. Ezekért a' Talmud mondja:

דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא	„A' hon' törvényei mint
(Talmud Jitin 10 lapja)	„a' hitéi olly szentek“.

K. És mit tartozunk hazánk' fejedelmének?

F. Hogy fáradhatlanul 's erők egész lehetőségével azon legyünk törekvők, hogy a' koronázott sz. Főnek, kinek atyai jósága, kegyelme 's irgalma alatt az édes békkeli részesületet éldeljük, 's napi kenyerünket 's szükségünket bátorságban, senkitől nem háborgattatván, hajhászhatjuk föl, Főnséges személye iránt viseltető hűségünket, alávetésünket 's valódi honfijellemünket minden nyujtandó alkalommal napfényre hozzuk, 's ezt szeplőtlen önviselettel, polgárerények' kigyakorlásával 's jobbagyi hű hajlammal 's engedelmeskedéssel bebizonyítsuk. Ez oknál fogva a' koronázott magas személyt pillantáskor illy Isten- magasztalásra kell fakadnunk:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ	„Dicsérve légy örök-
מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן	„létü Istenünk, Te a' vi-
מַכְבוֹדוֹ לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם	„lág' királya, ki embert
(Lásd Talmud Beráchoth'	„főnséges magasztjával
58-ik lapját.)	„részesített“.

K. Mi hagyatik meg nekünk a' párütés ellen?

F. Ezt, az iszony- borzalom- s' irtózatdús csinytetek' legelsőjét, melly viharos záporként dühöngő szélvésszel párosulva fene pásztájában mindent össze zavar 's lerongál, kelő támadtában letiporni a' legdrágább, legbecsesb értékünk' fölláldozásával törekedjünk, 's távolban már kerüljünk minden zen-

dülőt mint a' dőghalál ragadtát, mert csak örök kárhozat rút személyének érdemlett forhátja.

יֵרֵא אֶת־יְיָ בְּנֵי וּמַלְאָךְ. „Féld fiam Istent 's a'
 עַם־שׁוֹנִים אֶל־תִּתְעַרְבֵךְ. „királyt. Pártütők közé
 „ne avatkozzál“.
 (Példab. 24 f. 21 v.)

גַּם בְּמַדְעָךָ מַלְאָךְ אֵל. „Királyt sőt gondolat-
 תִּקְלָל, וּבְחֲדָרֵי מִשְׁכַּבְּךָ. „ban ne szidj, 's főnököt
 אֵל תִּקְלָל עֲשִׂיר. „ne átkozz sőt rejtet
 „hálaszobádban“.
 (Prédicátor 10 f. 20 v.)

K. Jelen állapotunkba le vagyunk kötelezve külön hála érzeményekkel korunk' Királyai, Fejedelmei 's Nagyai iránt?

H. Mind mi mind utódink a' legforróbb, legbensőbb, leghatályosb köszönet- 's hála érzeményekkel birjanak a' kor' irgalmas Királyai, Fejedelmei 's Nagyhivatalnokjai iránt, 's Istennek, hogy bő áldása 's üdve Őket 's jótékony kormányozásukat áthatná, naponnan buzgólag 's ajtatósan esedezzünk; mert Ők ezek, kik, lelkes malasztól 's könnyөрülettől fölbuzditvák, eddigi inségünk, nyomorunk 's sajnós sinyletünkből fölszabadalmaztak, ember' osztályába 's jogába visszahelyeztek benünket, 's hitünk' háborítatlan 's szabad kigyakorlását kegyesen javalták. — Meggyőződván, hogy sz. vallásunk semmi az álladalom' törvényeivel ellenkezést nem foglal magába, sőt azoknak beteljesí-

tésére kisztet; Izraél' népének habonaság- hitbuzgalom- 's elfajult czinkos lelkek- koholta sanyarbilincseit, fölötte kegyelmüleg 's irgalmúlag leoldták, 's erkölcsünk javítását, 's művelődésünk' létrehozását atyailag elősegélni méltányolnak. Tehát legszentebb kötelességünk legyen ez, hogy kedves honunk' kegyes Atyáinak bölcs 's jóságos irányba vett rendelkezéseit 's törvényeit be töltsük, intézményeinek 's meghagyásainak örömet 's szívesen engedelmeskedjünk, 's ajtat- 's buzgalomdús és szívünk' fenekéböli hálaérzetében Isten' sz. színe előtt boldog 's üdves jólétükért könyörögjünk. Így oktát Chániná az erkölcs-tanár:

הוֹי מִתְפַּלֵּל בְּשֵׁלוֹמָה   „Intézz esdeket a' ki-
 שֶׁל מַלְכוּת   „rály' boldog léteért“.

(Aboth 3-ik Szaka.)

Tehát könyörgésink közt ekkép' folyamodunk a' mindenhatóhoz:

אֵל עוֹלָם, מֶלֶךְ מַלְכִים!   Világegyetem' Istene!
 מְקוֹר הַחַסֵּד! הַמּוֹשֵׁל   Királyok' Királya! irgal-
 בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֵל הָאָרֶץ   mak' kutfeje! ki fellengő-
 מִתְחַת, אֲשֶׁר אֶצְלָתָּ מַחֲוֹד   leg az egen uralkodik 's
 הַדָּר מַלְכוּתָּךְ עַל בְּנֵי   lent a' földön, ki eláraszt-
 תְּמוֹתָהּ, פֶּתַח אוֹצֵר בְּרַבֵּת   ja mennyei kormányozá-

שָׁמַךְ וּמְשׁוֹךְ חֶסֶדְךָ
 לְאֲדוֹנָנוּ תְּמָרוֹמָם מֶלֶךְ
 פֶּעֶרְדִּינָאֵנְד הַחֲמִישִׁי.

sa' magasztját halandók-
 ra, tárd ki üdvűs kin-
 csedet, 's közűld
 Fűlsűges Urunk Kirá-
 lyunkkal Ferdinánd az
 Őtűdikkel.

חֲנֻקְהוּ וְאַמְצָהוּ וְהֵאָרֶךְ
 יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו, הַצְּלִיחְהוּ
 בְּכָל הַדְּרָכָיו, תְּמוֹךְ אֲשׁוּרָיו
 בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה לְדְרוֹשׁ
 טוֹב לְעַם הַחוֹסִים בְּצָלוֹ.

Ápold, gyámold, hogy
 hosszú életpályáját ne za-
 varják mētelyek 's gond,
 foganatosítsd minden mű-
 ködéseit, minden tervei-
 ben kövesd nyomába,
 hogy boldogsága létesűl-
 jön e' népeknek, kik ke-
 gyes 's bölcs árnyában ól-
 talmat 's védet éldelnek.

בְּרָכוֹת שְׁמַיִם מֵעַל
 תִּשְׁפִּיעַ וְתַעֲלֶה לְרֹאשׁ
 הַגְּבִירָה הַמְּפֹאָרָה הַמְּלֻכָּה
 מֵאֲרִיאֵאֵנָא קֶאֱרֵאֵלֵינָא
 שְׁפוּךְ קָדוֹן הַצְּלָתָהּ עַל
 אֲדוֹנָנוּ

Mennyei üdv 's áldás
 szívárogon fölülrűl

Mária Anna Karolina
 Fűlsűges Király Asszo-
 nyunkra. Őzűnltesd el a'
 szerencse' szarvát

József

יְאוּעַף
 נְצִיב־מְלָכֵנוּ
 וְחֶסֶדְךָ תְּמָשׁוֹךְ עַל

Fűnsűges Nádor Urunk-
 ra, 's malasztod terjeng-
 jen el

הַנְּבִירָה אִם נִאֲמָנָה
מֵאַרְיָא דֵּאֲרֵמְתָּעָא

Mária Dorothea
Fünséges Nádor Asszo-
nyunkra.

וְהָאֵר פְּנִיָּךְ עַל כָּל גּוֹעֵי
מְרוֹמָם לְדוֹר דוֹרִים

'S löveld szerte fénye-
det Fünséges törzséből
származott kegyelmes Ga-
lyaira.

שְׁלַח עֲזָרָךְ מִקֹּדֶשׁ עַל
כָּל הַסְּגָנִים וְהַפְּקִידִים
וְעַל כָּל שְׂרֵי אֲרָצֵנוּ
הַמִּתְעוֹרְרִים לְהַחְזִיק
טוֹבַת הַמְּדִינָה תִּיקְרָהּ
וְתַחַת כְּנִפְיָהֶם אָנֹכִי שׁוֹכֵנִים
בְּרוֹכִים יְהִי לְאֲדוֹן
חַתְּבֵל רוּחַ חֲכָמָה עֲצֹרָה
וְגִבּוֹרָה עֲלֵיהֶם תָּנוּת
לְמַעַן יִשְׁמְרוּ אֶת-
מִשְׁמֶרְתָּם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב
וְהַיָּשָׁר לְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ

Nyujtsd bő segélyedet
a' nemeskeblű Országnag-
yok, főnökök 's minden
hivatalnokoknak, kik drá-
ga Honunk' boldogletét
alapítják, 's kiknek hat-
almas szárnya alatt mi
pihenünk; áldottak legye-
nek a' világ' Urától; esze-
me surlódásait az elme',
bölcs tana' 's lélekerő'
szelleme ihlje, hogy min-
den munkálkodását jószág
's igazság kísérje el.

חֶסֶד נָא בְּרַחֲמֶיךָ
חֲרָבִים מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר
תּוֹאֲתָ וּמְכַל שׁוֹכְנֵי אֲרָצֵנוּ

Kimeríthetlen kegyel-
medben óvd e' város' 's
egész hazánk' minden la-
kosit nyavalyák 's aggá-

כָּל חָלִי וְכָל מַדּוּחַ, כָּל
 נֶגַע וְכָל פְּנֵעַ רָע, יִפְרָח
 יֵשַׁע, וַיִּפְרַח שְׁלוֹם
 בְּאַרְצֵנוּ, וּשְׁבַע שְׂמֵחוֹת
 יִשְׁכּוֹן בְּקִרְבָּנוּ. כֹּה יוֹסִיף
 יי וְכֹה יִתֵּן אֱמֹן.

lyoktól, sanyarok 's bal-
 eseményektől, boldogság
 tenyésszék, viruljon a'
 béke öröklétüleg, 's öröm,
 kéj 's gyönyör tanyázzon
 mindenütt köztünk. Ez
 legyen sz. akaratom.

M. ACADEMIA
 KÖNYVTÁRA

